

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Bakalářská práce

2023

Jana Etrych Goldscheidová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

**Německá energetická politika vůči Rusku
po anexi Krymu**

Bakalářská práce

Autor práce: Jana Etrych Goldscheidová

Studijní program: Teritoriální studia – distanční forma

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30.4.2023

Jana Etrych Goldscheidová

Bibliografický záznam

ETRYCH GOLDSCHIEDOVÁ, Jana. *Německá energetická politika vůči Rusku po anexi Krymu*. Praha, 2023. 61 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Rozsah práce: 81 165 = 45 NS

Abstrakt

Práce se zabývá důvody, proč Německo nevidělo, respektive nechtělo vidět, Rusko jako diktátorský režim, s nímž desítky let budovalo závislé vztahy v oblasti energetiky ohrožující energetickou bezpečnost Německa. Cílem práce je odhalit motivy demokratického Německa vedoucí k energetické závislosti na autoritativní zemi. Práce analyzuje německo-ruské vztahy, jež byly odstartovány za studené války v rámci Brandtovy Ostpolitik a utužovaly se bez ohledu na politické strany a války vyprovokované Rusy v Čečensku, Gruzii i na Ukrajině i vydíráním odběratelských zemích při nesouhlasu s ruskou mezinárodní politikou.

První kapitola nahlíží na Německo z pozice mezinárodního aktéra, jelikož nezdravost vztahů vede k omezení demokratického rozhodování v domácí i zahraniční politice, což se projevilo rezervovaným postojem Německa k válce na Ukrajině 2022.

Další kapitola zkoumá délku a hloubku německo-ruských vztahů. Za silného lobbingu Schröder prosazoval úzké vazby mezi německou a ruskou energetikou za účelem ekonomické prosperity Německa i jeho samého. Ačkoliv rétorika Německa po anexi Krymu v roce 2014 vůči Rusku byla ostrá a Německo deklarovalo změnu, v roce 2015 zahájilo druhý přímý plynovod Nord Stream 2. Politika Merkelové ovlivněná Energiewende, Fukušimou a Climate Action Plan 2050 vztahy s Ruskem připoutala zavíráním jaderných elektráren. Kromě obnovitelných zdrojů Německo investovalo do energie vyráběné z plynu.

Poslední kapitola se věnuje vývoji energetiky a dynamice spotřeby. Německo je rozpolcená geoeconomická mocnost orientovaná na svou réalpolitik bez ohledu na multilateralismus. Do pragmatismu zasahují osobní zájmy vůdčích představitelů i vzájemný obdiv národů podpořený propagandou ovlivňující veřejné mínění.

Abstract

This work deals with reasons why Germany have not seen, or rather have not wanted to see, Russia as a dictatorial regime, with which Germany have been building dependent energy relations for decades threatening Germany's energy security. The aim of the work is to reveal motives of democratic Germany leading to energy dependence on an authoritarian country. The work analyzes German-Russian relations, which had been started during the Cold War as part of Brandt's Ostpolitik and strengthened regardless of political parties and wars provoked by Russians in Chechnya, Georgia and Ukraine, as well as by extorting of customer countries when disagreement with Russian international policy.

The first chapter looks at Germany from a perspective of an international actor, because unhealthy relationships lead to the limitation of democratic decision-making in domestic and foreign policy, which was evidenced by Germany's reserved attitude to the war in Ukraine 2022.

The next chapter explores the length and depth of German-Russian relations. Under heavy lobbying, Schröder pushed for close ties between German and Russian energy industries for a purpose of the economic prosperity of Germany and himself. Although after the annexation of Crimea in 2014, Germany's rhetoric towards Russia was harsh and Germany declared a change, in 2015 it launched a second direct gas pipeline, Nord Stream 2. Merkel's politics influenced by Energiewende, Fukushima and the Climate Action Plan 2050 had tied relations with Russia even more by closing nuclear power plants. In addition to renewables, Germany has invested in energy produced from gas.

The last chapter analyses the development of energetics and dynamic of consumption. Germany is a split geo-economic power focused on its realpolitik regardless of multilateralism. Pragmatism is affected by personal interests of leading representatives as well as the mutual admiration of nations related to propaganda influencing public opinion.

Klíčová slova

Energetika, energetická bezpečnost, Energiewende, Fukušima, klima, mezinárodní vztahy, Německo, plyn, reálpolitik, Rusko, závislost

Keywords

Energy, energy security, Energiewende, Fukushima, clima, international relations, Germany, gas, realpolitik, Russia, dependence

Title/název práce

German energy policy towards Russia after the annexation of Crimea

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce, panu docentovi Nigrinovi, za veškeré cenné rady a komentáře vedoucí k finální podobě práce. Další poděkování patří panu docentovi Vykoukalovi, který v rámci předmětu Bakalářský seminář utvářel postup práce, svým precizním přístupem pomohl zajistit hloubku a zaměření tématu a definovat výzkumnou otázku. Poznámky obou pánů se v mnohém shodovaly, čímž byl zajištěn dvojitý pohled na problematiku, což považuji za velmi přínosné. V neposlední řadě děkuji svému manželovi, panu Richardovi Etrychovi, za veškerou podporu, kterou mi věnoval při psaní i studiu.

Seznam zkratek

CDU/CSU – Křesťanskodemokratická unie a Křesťansko-sociální unie Bavorska. Politické strany v Německu, které fungují jako unie. CDU je v celém Německu kromě Bavorska, CSU jen v Bavorsku.

ČR – Česká republika

EEU – Eurasijská ekonomická unie

ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli

EU – Evropská unie

FDP – Freie Demokratische Partei, Svobodná demokratická strana

HDP – Hrubý domácí produkt

IEA – International Energy Agency, Mezinárodní agentura pro energii

MMF – Mezinárodní měnový fond

NDR – Německá demokratická republika (východní blok)

SNS – Společenství nezávislých států

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands, Sociálnědemokratická strana Německa

SRN – Spolková republika Německo (západní blok)

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

TJ – Terajoule

TWh – Terawatthodina

USA – Spojené státy americké

Obsah

1 Obsah

Úvod.....	3
1 Role Německa jako mezinárodního aktéra	8
1.1 Energetická bezpečnost	8
1.2 Německá ekonomika	9
1.3 Německo jako rozpolcená mocnost?	10
2 Rusko-německé vztahy	16
2.1 Rusko – německé lobby.....	19
2.2 Co znamenala anexie Krymu?	22
2.3 Rusko-německé vztahy po anexi Krymu.....	26
3 Vývoj energetiky a dynamika spotřeby	29
3.1 Energetika v Německu	33
3.2 Odklon od jádra	38
3.3 Zelená energetika a plyn.....	43
Závěr	49

Úvod

Únor roku 2022 se s vysokou pravděpodobností zapíše do dějin a zcela jistě změní energetické nastavení Evropy. Dne 24. února 2022 ruské vojenské jednotky vstoupily na území suverénního státu Ukrajiny, kde válka ve východní části Ukrajiny probíhá od roku 2014, kdy Rusko anektovalo Krym. Kroky evropských lídrů vůči Rusku byly v roce 2022 nejednoznačné. Nejistřeji se vůči Rusku vyjádřily pobaltské státy a státy střední a východní Evropy¹, které zažily ruskou okupaci, geograficky leží Rusku nejbližší, a které citlivě vnímají Putinovo vyjádření o takzvané červené linii, která v očích Putina Evropu dělí na stav před východní rozšíření NATO². Rétoriku těchto států tlumila Francie s Německem, jež obchodní vztahy s Ruskem utužovalo od studené války navzdory zvyšujícím se geopolitickým hrozbám po nástupu Putina. Německo přebudovalo svou energetickou soustavu vypínáním jaderných elektráren, což vedlo ke stále rostoucí závislosti na ruském plynu. S ohledem na energetickou bezpečnost Evropy, která je na Rusku jakožto dodavateli energetických surovin navázaná, a s ohledem na dominantní postavení Německa v EU, považují za důležité odhalit a porozumět důvodům pro energetickou setrvačnost Německa spočívající v rostoucí závislosti na ruských surovinách.

Bakalářská práce se zabývá analýzou německé energetiky a vztahy mezi Německem a Ruskem v oblasti výzkumu energetické závislosti a změn německé energetické politiky vůči Rusku před a po anexi Krymu v roce 2014, kdy vrcholové posty zastávali bývalá německá kancléřka Angela Merkelová, jež v úřadu Německa působila v letech 2005 až 2021, a prezident Ruské federace Vladimir Vladimirovič Putin, jež v roli ruského prezidenta působí od roku 2000 s výjimkou let 2008 až 2012.

Výzkumný rámec je primárně zaměřen na pragmatický vztah strategického partnerství Německa a Ruska v oblasti energetických surovin. Energetická závislost Německa na Rusku byla dlouhodobá a setrvačná, jelikož sahá do 70. let 20. století v rámci Ostpolitik, a byla intenzivně utužována s příchodem kancléře Gerharda Schrödera, jež v roce 2000 představil koncept prvního odklonu od jádra. Akcelerace eliminace jaderné energetiky vyvrcholila

---

¹ S výjimkou Maďarska.

² Tedy před rok 1999, kdy do NATO vstoupila Česká republika, Polsko a Maďarsko. V projevu ze dne 24.2.2022 Putin navázal na projev ze dne 21.2.2022 a prohlásil „I spoke about our biggest concerns and worries, and fundamental threats which irresponsible Western politicians created for Russia consistently, rudely and unceremoniously from year to year. I am referring to the eastward expansion of NATO, which is moving its military infrastructure ever closer to the Russian borders.“ President of Russia. Address by the President of the Russian Federation. The Kremlin, Moscow. 24.2.2022 6:00 hod, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>

v roce 2011, kdy došlo ke katastrofě jaderné elektrárny v japonské Fukušimě. Německá politická reprezentace zdůvodnila německé veřejnosti odklon od jádra kvůli obavám z poškození jaderných elektráren a negativním dopadům z uskladnění jaderného odpadu. Odklon od fosilních paliv byl odůvodněn kvůli ochraně životního prostředí.

Hodnoceno dle míry demokracie se Německo v roce 2020 umístilo na 5. pozici a Rusko na 144. místě ze 176 států světa³. Německo zastává demokratické principy a lidská práva. Rusko spadá mezi autoritativní režimy, potlačuje lidská práva, hybridně i vojensky útočí na své sousedy a vyhrožuje dalšími expanzivními úmysly. Obchodní kompatibilita německé demokratické politiky s ruským autoritativním režimem může při rovnováze komerčních vztahů existovat, nicméně závislost by neměla v žádném případě ohrozit energetickou bezpečnost země, která se tak stane závislou nejen na dodávkách surovin, ale může dojít k omezení její svobody. Anexi Krymu Německo verbálně odsoudilo, nicméně vztahy s Ruskem dále pokračovaly, a to v nadstandardní míře, což se projevilo v konsternaci Německa po ruském útoku na Ukrajinu v roce 2022.

Výzkumná otázka bakalářské práce zní „Proč při konceptualizaci a praktickém uskutečňování své koncepce energetické bezpečnosti Německo nevidělo, respektive nechtělo vidět, Rusko jako diktátorský režim?“ Výzkumným cílem bakalářské práce je objasnit, zda-li se změnila německá energetická politika po anexi Krymu, a pokud nikoliv, bakalářská práce má za cíl odhalit důvody pro setrvání či nárůstu německé energetické závislosti na Rusku.

Předpokládám, že v rámci vyhodnocení bezpečnostních rizik plynoucích z energetické závislosti na autoritativním obchodním partnerovi nelze garantovat energetickou bezpečnost země, což pro Německo s ohledem na jeho dlouhodobé vazby s Ruskem nebylo jednoduché si zcela připustit, ačkoliv se určité signály po nástupu Putina k moci postupně objevovaly a zintenzivňovaly. Energetická závislost přivedla Německo do situace, kdy jakožto významná ekonomická evropská mocnost, bylo zdrženlivé při sankcích vůči Rusku po útoku na Ukrajinu v roce 2022. Po katastrofě ve Fukušimě ležící v odlišném seismickém pásu Německo dokázalo přebudovat svou energetickou politiku s cílem vypnout veškeré zdroje jaderné energie na konci roku 2022 a přitom pokračovat v budování plynovodu Nord Stream vedeným přímou cestou mezi Německem a Ruskem po anexi Krymu. Vnímá Německo větší

---

³ Ranking Democracy Matrix. Dostupný dne 22.10.2022, <https://www.democracymatrix.com/ranking>

hrozbu z možného zemětřesení než energetické závislosti na Rusku?

Předpokládala bych, že Německo, jakožto jedna z nejsilnějších a nejnáročnějších zemí světa, s orientací na demokratické principy, se po anexi Krymu bude snažit zbavit energetické závislosti na Rusku s cílem zajistit energetickou bezpečnost. Důvodem je postupná agrese Ruska v jeho okolí projevující se prakticky po pádu železné opony a vrcholící válkou v Evropě. Anexi Krymu vnímám jako zásadní proměnu v Evropě 21. století, kdy došlo k anektování části území autonomního státu jeho sousedem. Ruská agrese vůči Ukrajině byla prokázána anexí Krymu, podporujícími válkami v její východní části i vojenským vpádem s cílem nastolení proruského režimu v roce 2022. Vojenským útokům Ruska však čelilo ve dvou válkách Čechensko, a sice dvouleté válce již v letech 1994 až 1996 a desetileté válce v období 1999 až 2009. Výsledkem rusko-gruzínské války z roku 2008 došlo k rozbití celistvosti Gruzie oddělením dvou jejích částí, Abcházie a Jižní Osetie. Zmínky o těchto válečných konfliktech mají informativní charakter o tom, že Rusko se pravidelně ocitalo ve válkách na jiných než ruských územích. Rusko dále přistupovalo několikrát k omezení dodávek svých surovin zemím, jež nesympatizovaly s jeho politickými rozhodnutími. Proč Německo považovalo Rusko za spolehlivého obchodního partnera, ačkoliv pravidelně docházelo k porušování míru i obchodních smluv mezi Ruskem a jeho obchodními partnery? Chovalo se snad Rusko k Německu jinak?

Bakalářská práce je rozdělena na tři hlavní části. První část definuje pojem “energetická bezpečnost” a věnuje se Německu z pohledu mezinárodního aktéra na energetickém poli ve vztahu k Rusku a EU. Druhá část se zaměřuje na rusko-německé vztahy v oblasti energetiky, před i po anexi Krymu a po únoru 2022, přičemž pozornost je zaměřena na hloubku a důvody rusko-německých vztahů a německou ekonomickou politiku ovlivněnou politickým lobbíngem. Třetí část analyzuje vývoj německé energetiky dle energetické kapacity na bázi typů produkce energie a reálné spotřeby energie dle typů energetických zdrojů. Výstupy jsou zachyceny graficky prostřednictvím časové a obsahové komparace dat. Dochází k objasnění substituce jádra a fosilních paliv za obnovitelné zdroje energie a plyn. Třetí část dále obsahuje plán budoucí instalace energetických kapacit v Německu prezentovaných v roce 2021, jež předpokládaly prohlubující se závislost na plynu a budování obnovitelných zdrojů. Závěr práce se zamýšlí, zda-li Německo po událostech roku 2022 změní svou mnohaletou energetickou politiku.

Bakalářská práce z metodologického hlediska obsahuje jak kvalitativní výzkum, který zkoumá chování Německa při stanovení energetické politiky, tak kvantitativní výzkum, který spočívá v analýze měřitelných dat na bázi číselných hodnot. Kombinace těchto metod ústí do závěrů při odpovědi na výzkumnou otázkou. Dochází k potvrzení či vyvrácení hypotézy stanovené pomocí dedukce, jež zkoumá konkrétní jevy, kterými jsou chování a vlivy německé politiky na tvorbu energetické soustavy v Německu. Indukce je použita pro stanovení obecného závěru na základě změn ve vývoji jednotlivých složek německé energetiky. Analýza dat je použita při výzkumu kapacit a spotřeby energie v Německu v čase. Syntézou dochází ke složení závěrů jednotlivých částí do celku.

Pro bakalářskou práci byly využity zejména odborné publikace zaměřené na problematiku energetické bezpečnosti, německé politiky v oblasti energetiky, geopolitických vazeb mezi Německem, Ruskem a EU, a také na domácí i zahraniční politiku Německa. Tištěné publikace byly doplněny elektronickými zdroji vlád, uznávaných institucí, asociací, statistických výzkumů i nezávislých médií. Dosavadní zdroje k tématu bakalářské práce upozorňovaly na chování německé energetické politiky jakožto jedné z klíčových evropských mocností zejména z úhlu její zelené politiky při ochraně životního prostředí či sobeckosti rozhodování nebo-li vymezování se vůči ostatním členům EU při budování plynovodu Nord Stream.

Jednou z použitých publikací byla kniha *Germany's Russia Problem The struggle for balance Europe* od Johna Lougha, který se věnuje německo-ruským vztahům a odhaluje, jak německá politická reprezentace správně nepochopila záměry Ruska po roce 1991 až do roku 2014, kdy byl anektován Krym. Rozpory německé politiky jsou odborně popsány v knize Jakuba Eberleho a Vladimíra Handla *Rozpolcená mocnost*, která na Německo nahlíží jako na zemi protikladů. Obě knihy jsou zaměřené primárně na geopolitiku, jež jsem obohacovala dalšími zdroji, z nichž se část zabývala energetikou. Příkladem je kniha Tomáše Nigrina, Martina Landy, Terezy Svobodové a kolektivu nazvané *Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie*, jejímž předmětem zkoumání je jaderná energetika Německa. Obratu v energetice Německa se věnuje i kniha *Conceptualizing Germany's energy transition institutions, materiality, power, space* od autorů Ludgera Gailinga a Timothy Mosse. Další důležitou publikací byla kniha *EU–Russia Relations in Crisis: Understanding Diverging Perceptions* od Toma Casiera a Joan Debardeleben, v níž autoři analyzují obchodní vztahy v energetice mezi Ruskem a evropskými zeměmi a upozorňují na taktiku

vydírání Ruska, čímž prokazují využívání surovin jako energetické zbraně. Pro mezinárodní vztahy je podstatná vhodná komunikace, a proto jsem se také zaměřila na strategickou komunikaci mezi Ruskem a EU. Kniha Evgeny Pashentseva *Strategic Communication In EU-Russia Relations: Tensions, Challenges And Opportunities* upozorňuje na chyby EU ve strategické komunikaci, která byla klíčová pro činy jednotlivých aktérů. Tatiana Romanova a Maxine David se v publikaci *The Routledge Handbook of EU-Russia Relations: Structures, Actors, Issues* věnují vzájemnému porozumění v geopolitice a zdůvodňují možný příklon Ruska k Asii než Evropě. Zajímavou publikací, která odhaluje kvalitu a prosperitu německého průmyslu a ekonomického úspěchu Německa, je kniha *The Seven Secrets of Germany: Economic Resilience in an Era of Global Turbulence* od Davida B. Audretsche a Erika E. Lehmana. Vývoj německého průmyslu a jeho propojení s ruskými surovinami analyzuje kniha *The Politics of Power: EU-Russia Energy Relations in the 21st Century* od Lars-Christiana Talsetha. Detaily k anexi Krymu jsem čerpala primárně z knihy Jana Šíra *Ruská agrese proti Ukrajině*. Vojenskou ruskou taktiku získanou touto knihou jsem obohatila o faktory propagandy vedoucí k zajištění silného vlivu Ruska, které jsem získala z knihy Marcela Van Herpena *Putin's Propaganda Machine: Soft Power and Russian Foreign Policy*. Tato kniha zkoumá německo-ruské vztahy z pohledu historie a psychologie. Zmíněné knihy byly doplněny dalšími, jejichž úplný seznam je uveden na konci práce. Kvantitativní údaje o vývoji energetiky jsem získala zejména z internetových zdrojů zabývajících se statistickými údaji. Jako hlavní zdroj informací pro posouzení vývoje německé energetiky sloužil Fraunhoferův institut pro solární energetické systémy ISE se sídlem ve Freiburgu. Dalšími zdroji byla například Světová jaderná asociace se sídlem v Londýně, Eurostat pod záštitou Evropské Unie či One World in Data zaštitěný Oxfordskou univerzitou ve Spojeném království.

1 Role Německa jako mezinárodního aktéra

Roli Německa jako mezinárodního aktéra považují za důležitou z důvodu vůdčího postavení Německa v EU, rozvíjení vztahů s Ruskem a historických konsekvencí. Všechny tři aspekty se protínají v energetické bezpečnosti.

1.1 Energetická bezpečnost

Energetická bezpečnost má několik různých definic, jejichž podstatou je schopnost státu zajistit plynulé a trvalé dodávky energetických surovin za přiměřené ceny. Pojem energetické bezpečnosti se však různí pro státy disponujícími zdroji energie a zeměmi, které suroviny musí dovážet. Před summitem G8 v roce 2006 prezident Putin prohlásil „*You want security of supply and we want security of demand. But that is just one way of covering up a vast and complex set of disagreements*“⁴. Dle Evropské komise z roku 2008 by stabilní a předvídatelnou poptávku po ruském plynu zajistila liberalizace energetického trhu v Rusku, což by přineslo investice evropských firem do Ruska.⁵ Z pohledu roku 2022 se tato perspektiva na delší časový úsek jeví jako uzavřená.

Mezinárodní energetická agentura IEA definuje energetickou bezpečnost jako „spolehlivý a cenově dostupný přístup ke všem pohonným hmotám a zdrojům energie“⁶. Souleimanov shledává bezpečnost států v kontinuálním přítoku strategických surovin, bez nichž by byl chod moderních zemí paralyzován. Absence ropy a zemního plynu by dle něj mohla vést k hospodářské, společenské i vojenské krizi a následně rozpadu státu.⁷

IEA definuje energetickou bezpečnost jako nepřetržitou dostupnost energetických zdrojů za dostupnou cenu. IEA dělí energetickou bezpečnost na dlouhodobou, jež řeší včasné investice do dodávek energií v souladu s hospodářským vývojem a potřebami životního prostředí, a krátkodobou, která se zaměřuje na schopnost energetické soustavy reagovat pohotově na náhlé změny v rovnováze nabídky a poptávky.⁸

---

⁴ LARIONOVA, Marina, KIRTON, John, SAVONA, Paolo (2010, s. 136)

⁵ TICHÝ, Lukáš (2019, s. 102)

⁶ IEA. Energy security. Reliable, affordable access to all fuels and energy sources. Dostupné dne 12.1.2023, <https://www.iea.org/topics/energy-security>

⁷ SOULEIMANOV Emil a kolektiv (2011, s. 13)

⁸ IEA. Energy security Ensuring the uninterrupted availability of energy sources at an affordable price. Dostupné dne 12.8.2022, <https://www.iea.org/areas-of-work/ensuring-energy-security>

Německo budovalo dlouhodobé vztahy s Ruskem za účelem ekonomické prosperity závislé na energetických dodávkách z Ruska. Po anexi Krymu v roce 2014 navzdory disproporcí ochotě členských zemích EU se s Ruskem ekonomicky sblížovat, Německo uzavřelo s Ruskem bilaterální dohody a pokračovalo v dlouhodobě nastaveném obchodním partnerství s Ruskem, což vedlo k omezení německé energetické bezpečnosti. Důsledky německého počínání jsou zřetelné v jeho bezprostřední reakci, respektive ne-reakci, na napadení Ukrajiny Ruskem v únoru 2022, kdy Německo nepodpořilo sankční programy prosazované ostatními členskými zeměmi EU vůči Rusku.

1.2 Německá ekonomika

Zajištění energetických dodávek je nutné pro celkové fungování státu, domácností i průmyslu, který společně s vědou tvoří důležitý pilíř německé podstaty. Za rok 2022 Německo vygenerovalo 3,85 trilionů USD hrubého domácího produktu (HDP), čímž se umístilo na 4. místě nejsilnějších ekonomik světa⁹. Výroba představuje 23,5 % HDP, služby činí 70 %, stavebnictví 5,9 %, zemědělství, rybnářství a ostatní sektor pod 1 %.¹⁰ Otevřenost německé ekonomiky je patrná v celkové hodnotě dovozu a vývozu, což představuje 86,9 % HDP. Zaměříme-li pozornost na HDP na obyvatele, v roce 2022 se Německo nacházelo na 2. celosvětové pozici s 45 466 USD/obyvatele za USA, což značí vysokou životní úroveň.¹¹ Nejvíce prosperujícími německými oblastmi jsou Mnichov, Bádensko-Würtenbersko a Stuttgart. Tyto oblasti dokázaly spojit výrobní schopnosti se strategickými investicemi do vývoje a lidských zdrojů.¹²

V 19. století se Německo stalo průmyslovou velmocí Evropy. Kromě části Saska a Slezska byl průmysl situován primárně v Porúří, východní části Německa, kde se nacházely zásoby uhlí a oceli. O silném politickém a ekonomickém vlivu regionu svědčí vojenská kontrola spojenců po 1. světové válce, mezinárodní dohled po 2. světové válce a bezprostřední německá účast v ESUO. V Porúří vznikly obří energetické firmy jako je E.ON, RWE či Ruhrgas. Většina energetických firem Německa se vertikálně integrovala.¹³

---

⁹ Německou ekonomiku přeskočilo jen USA, Čína a Japonsko.

¹⁰ Statista. Germany: Share of economic sectors in gross domestic product (GDP) in 2021. Dostupný den 17.1.2023, <https://www.statista.com/statistics/295519/germany-share-of-economic-sectors-in-gross-domestic-product/>

¹¹ Global Peo Services, Top 15 Countries by GDP in 2022, dostupný dne 18.1.2023, <https://globalpeoservices.com/top-15-countries-by-gdp-in-2022/>

¹² AUDRETSCH, David B. LEHMANN, Erik E. (2015, s. 152)

¹³ TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 47)

Ačkoliv po studené válce docházelo ve světě ke globalizaci, jejímž důsledkem byl přesun výroby z vyspělých zemí do rozvojových, zpravidla asijského kontinentu s levnější pracovní silou, a dále transformace výrobního sektoru do služeb, Německo si značnou část výroby ponechalo na svém území. Německo bylo považováno za ekonomického tahouna světového formátu od 70. let 20. století. Za klíčovým úspěchem německého výrobního hospodářství stály investice do výzkumu, vývoje, technologií, vědy a rovněž disciplinovanost pracovníků. Německo zřizovalo výzkumné ústavy¹⁴ a technické obory na vysokých školách¹⁵ a dokázalo zajistit kvalifikovanou pracovní sílu adaptovanou na technologické pokroky. Pracovníci i odbory akceptovali jen mírné navyšování mezd výměnou za vysokou zaměstnanost. Atraktivita moderních a pulzujících německých měst a způsobu života přilákala navíc zahraniční mozky průmyslu.¹⁶

Frankfurtský akciový index DAX sdružující blue chips 40¹⁷ nejvýznamnějších německých firem dosáhl v roce 2023 tržní kapitalizaci v hodnotě 1,9 trilionů EUR. Mezi nejvýznamnější společnosti se řadily Linde, SAP, Siemens, Deutsche Telecom a Porsche, které dosahovaly 33 % celého akciového indexu DAX. K dalším významným společnostem patřily automobilky Volkswagen, Mercedes-Benz, BMW, energetické firmy RWE a E.ON, farmaceutické a chemické firmy BASF, Merck a Bayer a další.¹⁸ Německé společnosti mají mezinárodní přesah, a proto jejich fungování ovlivňuje další trhy. Německo je ekonomická mocnost, jež potřebuje zajistit energetické zdroje.¹⁹

1.3 Německo jako rozpolcená mocnost?

S ohledem na ekonomickou sílu Německa, Německo hraje významnou roli v mezinárodních vztazích. Jeho dominantní role je diskutována a polemizována v odborných kruzích.

Eberle a Handl vedou debatu o charakteru Německa jako mocnosti, jež spatřují ve třech sférách, které Německo staví do vzájemných protikladů. Polemiku svádějí nad Německem jakožto geoeconomickou mocností, civilní mocností a zdráhavým hegemonem.²⁰

---

¹⁴ Například 67 institutů spadajících pod Fraunhofer-Gesellschaft nebo Instituty Max-Planck.

¹⁵ V Německu vznikaly vysoké technické školy známé jako Fachhochschule zaměřené na kvalifikaci pracovníků. Školy byly finančně podporovány vládou.

¹⁶ AUDRETSCH, David B. LEHMANN, Erik E. (2015, s. 136-140)

¹⁷ 3 ze 40 společností mají sídla mimo Německo, ačkoliv byly založeny v Německu.

¹⁸ Companies Market Cap. Largest DAX companies by market cap. Dostupný dne 19.1.2023, <https://companiesmarketcap.com/dax/largest-companies-by-market-cap/>

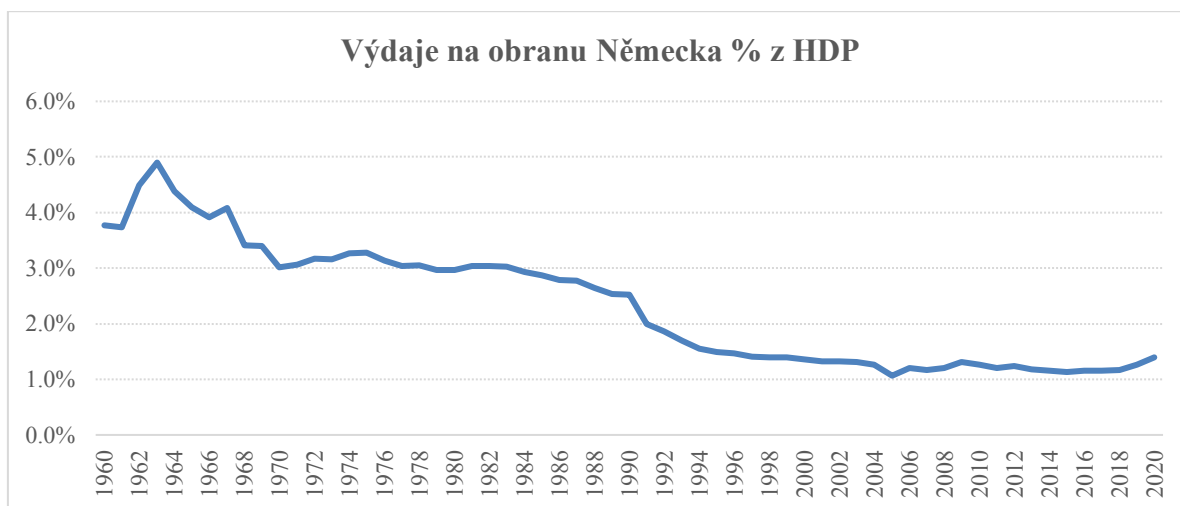
¹⁹ New York Times. The Former Chancellor Who Became Putin's Man in Germany. Katrin Bennhold. Ze dne 13.4.2022, dostupný dne 17.1.2023.

²⁰ EBERLE, Jakub, HANDL Vladimír (2020, s. 8-15)

Hans Kundnani a Stephen Szabo Německo považují za geoekonomickou mocnost, která sleduje své obchodní cíle na bázi obchodní reálnopolitiky s přístupem „ekonomika nade vše“²¹ Kundnani shledává sílu Německa v exportu, který samo Německo považuje za hospodářský nástroj, jímž nahrazuje vojenskou sílu.²² Van Herpen je názoru, že po brutalitách 2. světové války je Německo charakteristické pacifickým odporem k vojenským výpadům v zahraničí. Německá politická elita ujistila Rusko, že se nebude vměšovat do geopolitiky v jeho blízkém okolí, které Rusko označí za sféru svého vlivu.²³ Tento postoj vnímám jako klíčový pro zdůvodnění rezervovaného přístupu Německa k ruské agresi jiných zemí.

Z pohledu militarismu se tedy Německo neřadí mezi vojenské mocnosti. Výdaje na obranu po pádu železné opony spadly pod 2 % z HDP ročně.²⁴

Graf č. 1: Výdaje na obranu Německa jako % z HDP v letech 1960 – 2020

Zdroj: The World Bank

V roce 2006 se spojenci NATO zavázali poskytovat na obranu minimálně 2 % ročního HDP. Tato úroveň se vztahovala k roku 2002, kdy NATO v Evropě vynakládalo prostředky v objemu 2 % HDP. Je patrné, že Německo tento závazek dlouhodobě neplnilo, a to ani po anexi Krymu v roce 2014. Zdánlivé navýšení výdajů k HDP v letech 2019 a 2020 nebylo zapříčiněno skutečným zvýšením výdajů, nýbrž poklesem HDP v důsledku ekonomického

²¹ Tamtéž, s.13-14.

²² Tamtéž.

²³ VAN HERPEN, Marcel H. (2016, s. 180)

²⁴ The World Bank. Military expenditure (% of GDP) – Germany. Dostupný dne 28.8.2022, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=DE>

poklesu kvůli pandemii COVID-19.²⁵ Po válce na Ukrajině v roce 2022 Němci ohlásili finanční injekci do obrany. Bude zajímavé sledovat, zda-li se rétorika promění v činy.

Německo nelze považovat za civilní mocnost, jejímž rysem je antimilitarismus, multilateralismus a normativní zahraniční politika. Z pohledu antimilitarismu ano, nicméně „civilní mocnost označuje stát, který se nesoustředí na egoistické prosazování materiálně chápaného národního zájmu“²⁶.

Multilateralismus je založen na vztahu alespoň tří států, které spolu kooperují na bázi dohodnutých pravidel. Tato pravidla mohou být psaná i nepsaná. Multilateralismus lze také definovat jako „koordinaci národních politik ve skupině tří a více států prostřednictvím ad hoc uspořádání a mezinárodních institucí“²⁷. Z pohledu multilateralismu Německo vystupuje jako jeden z nejdůležitějších aktérů v EU, nicméně a současně aktér, jehož kooperace s ostatními spojenci v některých krizových momentech pokulhávala. Příkladem je odmítnutí intervence NATO v Iráku v roce 2003, nenasazení jednotek během vojenské intervence NATO v Libyi v roce 2011, zmírňování sankcí při řešení ukrajinsko-ruského konfliktu v roce 2022.

Dle mého názoru Německo charakteristiku civilní mocnosti nespĺňuje, což prokázalo individuálními dohodami s Ruskem týkajícími se přímých dodávek plynu z Ruska do Německa skrze budované plynovody Nord Stream 1 a Nord Stream 2, proti nimž se jednak stavěly ostatní země EU a USA, jednak k jejich konstrukci docházelo i po anexi Krymu. Privilegované dvoustranné dohody mezi Německem a Ruskem narušují jednotu EU v otázkách vztahů EU k Rusku.²⁸ Zatímco EU požadovala pro energetiku konkurenční trh s jasnými pravidly, autentická pravidla tranzitu a separaci produkce od distribuce, Rusko preferovalo státní vlastnictví, exkluzivní práva, vertikální integraci a limitovaná práva tranzitu.²⁹ Snaha EU řešit energetiku společně skončila posílením spojení Ruska s Německem a růstem plynárenského monopolu Gazprom.³⁰ Evropské společnosti, které mohly investovat do dodavatelských aktiv v Rusku, nezískávaly nezávislý přístup do ruské

---

²⁵ NATO Association of Canada, Political Accounting: Rethinking NATO's '2 Percent' Rule, ze dne 28.5.2021, dostupný dne 20.8.2022, <https://natoassociation.ca/political-accounting-rethinking-natos-2-percent-rule/>

²⁶ EBERLE, Jakub, HANDL Vladimír (2020, s. 12)

²⁷ KEOHANE, Robert O. (1990, s. 731)

²⁸ TOCCI, Nathalie. HAMILTON, Daniel S. KUMAR, Radha. MAKARYCHEV Andrey S. WOMACK, Brantly a další (2008, s. 40)

²⁹ TICHÝ, Lukáš (2019, s. 102-103)

³⁰ TOCCI, Nathalie. HAMILTON, Daniel S. KUMAR, Radha. MAKARYCHEV Andrey S. WOMACK, Brantly a další (2008, s. 39)

transportní infrastruktury, což je dle evropských pravidel při evropských investicích zásadní, jelikož investiční společnosti na území EU přístup k plynové transportní infrastruktuře získávají.³¹ Německé investice do společné infrastruktury se týkaly výstavby plynovodů, ruské investice směřovaly do německých podniků.

Oproti Německu ostrou pozici vůči Rusku zastávají pobaltské státy a nejvíce ze střední Evropy Polsko.³² Polský ministr obrany Sikorski přirovnal projekt Nord Stream k paktu Molotov-Ribbentrop³³, čímž oživil narativ 2. světové války, kterou rozpoutalo Německo, jež nakonec chtělo obsadit i část Sovětského svazu. Tato myšlenka je navázána na onen antimilitarismus, nicméně je nutné zohlednit jak ekonomiku, tak historii.

Vztahy Ruska a Německa jsou ovlivněny historií, jež se Německo snaží napravit mírovým jednáním, jelikož v minulosti páchalo brutální činy v rámci holokaustu spojené s nacismem, na který Rusko upozorňuje a využívá rétoriku nacismu k jeho vojenským intervencím na území svých sousedů. Je možné, že když Německo činilo v minulosti mnoho zla, snaží se konat více dobra. Ono dobro však nemusí být skutečným dobrem, nýbrž pouhou zástěrkou pro interní ekonomickou prosperitu. Dle mého názoru se historický stud a vina přenesly do současnosti.

Nacistický režim zlikvidoval celkem 50 milionů lidí³⁴, z toho zhruba 27 milionů lidí v Sovětském svazu.³⁵ Lough je názoru, že Němci jsou ovlivněni pocitem viny za příkoří, která způsobili na území postsovětských států během 2. světové války, třebaže nevnímají příkoří, jež způsobili Rusové v jimi okupovaných poválečných oblastech, které jim před 2. světovou válkou nepatřily.³⁶ Van Herpen tvrdí, že Rusové označují tři největší problémy spojené s Německem, a sice anexi Kaliningradu realizovanou Stalinem po 2. světové válce, 2. světovou válku vyvolanou Německem a nevrácení ukradeného ruského umění během války.³⁷ Němci jsou si toho vědomi. Jsem názoru, že se jedná o další střípek, proč Němci limitují konfliktní chování vůči Rusku.

---

³¹ TICHÝ, Lukáš (2019, s. 103)

³² TOCCI, Nathalie. HAMILTON, Daniel S. KUMAR, Radha. MAKARYCHEV Andrey S. WOMACK, Brantly a další (2008, s. 40)

³³ EBERLE, Jakub, HANDL Vladimír (2020, s. 67)

³⁴ PASHENTSEV, Evgeny (2020, s. 36)

³⁵ New York Times. The Former Chancellor Who Became Putin's Man in Germany. Katrin Bennhold. Ze dne 13.4.2022, dostupný dne 17.1.2023.

³⁶ LOUGH, John (2021, s. 157)

³⁷ VAN HERPEN, Marcel H. (2016, s. 184)

Německo, aktér dvou světových válek, bylo díky Marshallova plánu vzkříšeno a mohlo se zapojit do obnovy Evropy díky benevolenci západních zemí. Do nových spojeneckých struktur bylo SRN zařazeno ihned na počátcích evropské integrace začleněním do ESUO v roce 1952 i EHS v roce 1958. Po sjednocení Německa byl dohled spojenců USA, Velké Británie, Francie a SSSR opuštěn a celistvé Německo se vydalo demokratickým směrem. Po posílení válkou zničeného hospodářství se však Německo z evropské integrace egocentricky vymyká.

Spojitosť může být patrná na chování exkancléře Schrödera, jenž je považován za ruského obchodního spojence, který budoval vztahy s východem a navázal na Brandtovu Ostpolitik, při níž v 70. letech 20. století došlo k prvnímu přímému projektu mezi Ruskem a Německem o zajištění levných surovin vhodných pro německý průmysl.³⁸

Důležitými faktory německo-ruských vztahů jsou vina a ekonomický pragmatismus. Dle rešerše několika zdrojů vyplynulo, že se Německo po svém sjednocení v roce 1990 orientovalo na své národní zájmy, a je s ním proto skloňováno několik přívlastků jako je „asertivní“, „sebevědomé“, „emancipované“, „dospělé“³⁹.

Analytický výzkum vedený Nathalií Tocii definuje 4 paradigmaty chování zahraniční politiky, a sice normativní, reálpolitiku, imperiální a status quo. Kterýkoliv ze států může považovat svou politiku za normativní, z čehož vyplývá jeho subjektivní vlastnost.⁴⁰ Státy EU, včetně Německa, zastávají především demokratické principy a lidská práva. Za imperialistickou mocnost lze označit Rusko, jež po nástupu Putina k moci v roce 2000 zdůrazňuje své imperialistické tendence válkami v Čečensku v letech 1994 – 1996 a 1999 – 2009, válkou v Gruzii v roce 2008, anexí Krymu na Ukrajině v roce 2014 a válkami na východní straně Ukrajiny, vojenskou agresí vůči celé Ukrajině v roce 2022. Dle mého názoru je obtížné budovat rovnocenné partnerství mezi demokratickým státem ochraňujícím lidská práva a státem porušujícím Ženevské konvence.

Politika Německa může být označována jako sui generis⁴¹ nebo-li „svého druhu“ normativní, jež ústí do reálpolitiky, kde jednomyslná či většinová shoda unijních pravidel je upozaděna individuálním vztahem Německa s třetími stranami mimo EU. K prosazování

---

³⁸ New York Times. The Former Chancellor Who Became Putin's Man in Germany. Katrin Bennhold. Ze dne 13.4.2022, dostupný dne 17.1.2023.

³⁹ EBERLE, Jakub, HANDL Vladimír (2020, s. 13)

⁴⁰ TOCCI, Nathalie. HAMILTON, Daniel S. KUMAR, Radha. MAKARYCHEV Andrey S. WOMACK, Brantly a další (2008, s. i – ii)

⁴¹ Svého druhu

ekonomických zájmů demokraticky smýšlející Německo budovalo obchodní spolupráci s autoritativním Ruskem, aniž by domýšlelo důsledky. Po únoru 2022 zůstalo konsternováno samotné Německo. Zahraničněpolitická praxe Německa však nebyla zcela v souladu s jeho akademickým konceptem a teoretickou argumentací nebo-li Německo „kázalo vodu a pilo víno“. Německo sice verbálně odsoudilo anexi Krymu, nicméně pokračovalo v budování závislosti na ruském plynu. Dle Eberle a Handla nesourodé zahraničněpolitické chování Německa nelze považovat za výjimky či jev dočasný.⁴²

William Paterson a Simon Bulmer vnímají Německo jako zdráhavého hegemonu, který se sice ocitl ve vůdčí roli v rámci EU v důsledku krize Eurozóny po roce 2008 a vzhledem k ekonomické síle by se mělo stát evropským lídrem a dohlížet na evropskou stabilitu, nicméně Německo neprokázalo dostatek odhodlání. Příčiny shledávají kvůli německému federálnímu systému a postojům ostatních států Evropy, jež s Německem v řadě faktorů minimálně debatují.⁴³

---

⁴² EBERLE, Jakub, HANDL Vladimír (2020, s. 17)

⁴³ Tamtéž, s. 14-15.

2 Rusko-německé vztahy

Na rusko-německé partnerství upozorňoval již v roce 1904 britský geograf Mackinder, který se spojení Německa a Ruska z hlediska geopolitiky obával, jelikož by rusko-německým spojením vznikl dominantní euro-asijský hegemon.⁴⁴ Rusko-německé vztahy se formovaly dlouhodobě. Geoekonomická mocnost Německo prosazující reálnou politiku usilovala o zajištění dodávek energetických surovin z důvodu svých ekonomických zájmů v oblasti domácího průmyslu a exportu, k čemuž významně přispěl bývalý německý kancléř Schröder, ale i politika Merkelové.

První smlouva o energetice mezi SRN a SSSR byla podepsána již za studené války v roce 1970 s podporou německé vlády SPD a FDP. Jednalo se o obchodní spolupráci týkající se dodávek plynu ze SSSR výměnou za potrubí pro výstavbu plynovodu poskytnuté SRN. I přes úsilí Ronalda Reagana, prezidenta USA v letech 1981 – 1989 dlouhodobě bojujícího proti komunismu, se Německo své smlouvy s SSSR nevzdalo ani za vlády Helmuta Kohla v 80. letech, kdy studená válka opět nabírala na síle. Po konci studené války se Německo a Rusko staly strategickými partnery.

Od roku 2000 německá vláda iniciovala tzv. Petřeburský dialog a rozvíjela rusko-německé vztahy. Gerhard Schröder, německý kancléř v letech 1998 – 2005 a šéf vládní koalice SPD a Zelení, začal v roce 2000 prosazovat politiku odklonu od jádra a příklonu k ruskému plynu a obnovitelným zdrojům. Bylo patrné, že alternativní zdroje nestačí, proto se utužovaly vztahy s Ruskem ohledně přímých dodávek plynu z Ruska do Německa budováním dvou plynovodů Nord Stream. Účelem bylo zajistit plyn přímo z Ruska kvůli sporům mezi Ruskem a transitní Ukrajinou.⁴⁵

Po nástupu prezidenta Putina v roce 2000⁴⁶ se ruský politický systém centralizoval až k autoritativní moci diktátora. Putin se zbavuje svých kritiků, protivníků, nepohodlných novinářů, mobilizuje národ do války, omezuje pravomoci a lidská práva, vojensky útočí na okolní státy. V roce 2012 Putin změnil ústavu a stal se pravděpodobným vládcem Ruska do roku 2036. Ačkoliv v Rusku v letech 2024 a 2030 proběhnou volby, otázníkem je, zda-li

---

⁴⁴ VAN HERPEN, Marcel H. (2016, s. 189)

⁴⁵ New York Times. The Former Chancellor Who Became Putin's Man in Germany. Katrin Bennhold. Ze dne 13.4.2022, dostupný dne 17.1.2023.

⁴⁶ V prezidentském křesle Putin sedí již 19 let, nicméně kontrolu vlády má kontinuální, s výjimkou období 2008 – 2012, kdy byl do prezidentského křesla dosazen místopředseda vlády Medveděv, s nímž si Putin na čtyřleté období vyměnili role prezidenta a premiéra.

budou svobodné, což se optikou roku 2023 neočekává. Naděje na demokracii se dostala do bodu mrazu. Rusko svůj politický systém staví na slavjanofilství⁴⁷, vystupuje proti evropské integraci, vztahuje územní nároky na své sousedy v touze zachování moci v euroasijském prostoru. Místo stabilního a spolehlivého partnera se Rusko formuje jako složitý zahraničněpolitický aktér.⁴⁸

Do roku 2014 v Rusku fungovalo zhruba 6 000 společností z Německa, 350 000 pracovních míst v Německu bylo svázáno s ruským trhem. I přes upevňování Putinovy moci související s omezováním svobody a demokracie v Rusku byla německá mezinárodní politika, která se orientovala ekonomicky, imunní.⁴⁹ Rusko-německé vztahy provázal dlouhodobý lobbying politiků a německých i ruských firem.

Varovné signály přitom nesouvisely jen se změnami uvnitř Ruska a otevřenými válkami Ruska vůči svým sousedům, ale i vydíráním v podobě nedodávání surovin. Poté, co Litevci odmítli Rusku prodat rafinerii Mazeikiai, uzavřelo Rusko v roce 2006 ropovod pro tuto rafinerii se zdůvodněním poškozeného potrubí.⁵⁰ Rafinerii koupila polská skupina PKN Orlen, čímž se v důsledku odříznutí dodávek ropy rafinérie zaměstnávající 30 000 lidí dostala před krach.⁵¹ Výpadky dodávek ropy v roce 2007 z Ruska do Estonska po odstranění památníku bronzového vojáka v Tallinnu Rusko zdůvodnilo údržbou.⁵² Talseth je názoru, že se Rusko směrem k Německu chová jinak než k Estonsku, na které nahlíží prizmatem malého státu. Estonsko v očích Ruska má menší váhu, než na poli EU hraje dominantní Německo (společně s Francií).⁵³ Výpadku ruské ropy čelila i ČR v 2008, kdy Transněft přerušil dodávky se zdůvodněním komerčních a technických důvodů poté, co se ČR rozhodla na své území alokovat americké prvky protiraketové obrany.⁵⁴

Po těchto ruských manévrech EU zpozornila, upozorňovala na obavy a zranitelnost při závislosti na Rusku a apelovala na diverzifikaci energetických zdrojů. Možné cesty alternativních dodávek surovin EU shledávala v budování vztahů navázaných na Kaspickou

---

⁴⁷ Směr, který odmítá západní kulturu a západní civilizační tendence.

⁴⁸ TOCCI, Nathalie. HAMILTON, Daniel S. KUMAR, Radha. MAKARYCHEV Andrey S. WOMACK, Brantly a další (2008, s. 39)

⁴⁹ EBERLE, Jakub, HANDL Vladimír (2020, s. 59 – 67)

⁵⁰ CASIER, Tom, DEBARDELEBEN Joan (2017, s. 63)

⁵¹ Hospodářské noviny. Může být osud litevské rafinérie varováním pro Česko?. Martin Ehl. Ze dne 5.8.2014, dostupný dne 20.2.2023, <https://hn.cz/c1-62600360-muze-byt-osud-litevske-rafinerie-varovanim-pro-cesko>

⁵² CASIER, Tom, DEBARDELEBEN Joan (2017, s. 63)

⁵³ TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 22)

⁵⁴ CASIER, Tom, DEBARDELEBEN Joan (2017, s. 63)

pánev, Střední Asii, Severní Afriku a Jižní Ameriku.⁵⁵

Zatímco EU ustrnula při vyjednávání s Ruskem ohledně vzájemné předvídatelnosti, a to v oblasti poptávky po surovinách požadované po Rusku ze strany EU, která však stabilní odběry podmínila transparentností a otevřeností ruského trhu a předvídatelným chováním Ruska⁵⁶, německá závislost na Rusku rostla a plně se projevila v proměnách německé energetiky zvané Energiewende a Climate Action Plan 2050, které budou rozebrány v dalších kapitolách.

K ruskému spojení Německa přispěly mezilidské vztahy. Pětileté působení Putina jakožto agenta KGB v letech 1985 – 1990 v Drážďanech a jeho plynulá němčina vedly k vybudování vztahů nejen s agenty ze Stasi, ale i vůdčími politiky a ekonomickými lídry východního Německa. Německo na Putina mělo vliv. V roli poradce starosty Leningradu si Putin dal přezdívku „Nemets“ nebo-li „Němec“, Putinovy dcery navštěvovaly v Moskvě německou školu.⁵⁷ Jakési vzájemné sympatie lze vypořádat na privátním chování Schrödera, který adoptoval dvě děti z Ruska.⁵⁸

Německo-ruská náklonnost je dlouhodobá a vnímá jí i Götz, jenž upozorňuje na společný postoj proti Napoleonovi i Polsku, přičemž napadení Ruska Německem Götz objasňuje jako zaslepenost Německa Hitlerem.⁵⁹ Dlouhodobé chování Německa vzbudilo pozornost u ruských nacionalistů. Vladimir Žirinovskij, Alexander Dugin či Gennadij Andrejevič Zjuganov vyjádřili vůči Německu obdiv a podporu rozvoje vzájemných vztahů.⁶⁰

Van Herpen shledává 5 důvodů ruské germanofilie, a sice psychologický, historický, kulturní a filozofický, geopolitický a ekonomický. Rusové obdivují německý pořádek, disciplínu, přesnost, kvalitní produkty, bohatství, oproti USA neexpanzivní tendence, ctnost, pohostinnost, toleranci. V 18. století byl německý model vzorem pro cara Petra Velikého z hlediska technologie, organizace a čistoty, a proto pojmenoval Petrohrad německy Sankt Petersburg. Kateřina Veliká byla německého původu a lákala do Ruska nově příchozí Němce, kteří byli daňově zvýhodňováni. Oto von Bismarck rozvíjel vztahy s Ruskem.

---

⁵⁵ TICHÝ, Lukáš (2019, s. 105-107)

⁵⁶ Tamtéž, s. 103.

⁵⁷ VAN HERPEN, Marcel H. (2016, s. 183-185)

⁵⁸ Berliner Zeitung. In Russland sind Auslandsadoptionen höchst umstritten: Ehepaar Schröder nimmt zweites russisches Kind an. Ze dne 18.08.2006, dostupný dne 28.2.2023, <https://www.berliner-zeitung.de/in-russland-sind-auslandsadoptionen-hoechst-umstritten-ehespaar-schroeder-nimmt-zweites-russisches-kind-an-li.6194>

⁵⁹ Götz, Roland. Germany and Russia – strategic partners?. In: Geopolitical Affairs, 4/2007. Dostupný dne 12.4.2023, https://www.swp-berlin.org/publications/products/fachpublikationen/Strategic_Partners_ks.pdf

⁶⁰ VAN HERPEN, Marcel H. (2016, s. 183-185)

Rusové se inspirovali filozofem G. W. Friedrichem Hegelem, ideologie Marxe a Engelse ovlivnila Lenina.⁶¹

Spojitosť mezi rusko-německými vztahy je mnoho a dle mého názoru mají rovněž vliv na chování Německa v oblasti energetiky a rezistenci vůči válce na Ukrajině. Poznatky Van Herpena a Götze zdůvodňují podhoubí pro budování nadstandardních vazeb mezi Ruskem a Německem, jež se přenesly ze vzájemného obdivu a ideologických ovlivňování do lobbingu a energetické provázanosti.

2.1 Rusko – německé lobby

Prolnutí německé politiky a energetiky se naplno projevilo ve 20. století. Talseth uvádí slova komentátora Guardianu, který poukázal na německé ministerstvo zahraničí jako na tradiční baštu sympatizantů Ruska.⁶² Exkancléř Schröder je vnímán jako člověk Putinova režimu a ruských firem. Schröder a Putin podnikali strategická setkání společně se zástupci ministerstev, německých firem a ruských lobbistů.⁶³

V rámci energetického dialogu byl projekt Nord Stream zmíněn již v roce 1997. V roce 1999 Schröderův ministr zahraničí Müller zahájil domácí *Energiedialog* za účelem sjednocení energetického hlasu více než 80 dodavatelů energie a 900 firem vlastněných municipality. Privilegované smlouvy na plyn mezi německým Wintershall a Ruhrgas⁶⁴ a ruským Gazpromem byly podepisovány na 10 - 15 let^{65, 66}

Dne 8. září 2005, pouhých 10 dnů před parlamentními volbami, v nichž Schröder prohrál, uzavřeli zástupci společností ruského Gazpromu a německého E.ON a BASF, mateřské firmy Wintershallu, smlouvu o výstavbě Nord Stream 1. Dne 13. října 2005 podepsaly společnosti Gazprom Export a německý Wingas společný podnik mezi Gazprom a Wintershall o dodávkách ruského plynu do roku 2025 v objemu 25 miliard m³. Dne 24. října 2005, po vítězství Merkelové a těsně před odchodem Schrödera, německá vláda garantovala 1 miliardu EUR na dostavbu Nord Stream v případě defaultu Gazpromu. Společnost Nord Stream byla založena k 30. listopadu 2005 jako rusko-německý joint venture a Schröder se

---

⁶¹ VAN HERPEN, Marcel H. (2016, s. 183-187)

⁶² TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 49)

⁶³ New York Times. The Former Chancellor Who Became Putin's Man in Germany. Katrin Bennhold. Ze dne 13.4.2022, dostupný dne 17.1.2023.

⁶⁴ Podobně jako italský ENI a francouzský Gaz.

⁶⁵ V kontrastu s ropou, jež byla obchodována za spotové ceny.

⁶⁶ TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 49)

stal její předseda.⁶⁷

Po skončení v pozici kancléře⁶⁸ Schröder působil na vrcholových postech společností Nord Stream, které jsou ovládané ruským Gazpromem, a našel si spojence ve vládě Merkelové, s nimiž dále prosazoval rusko-německé energetické vztahy.⁶⁹ Nord Stream 2 se začal diskutovat v roce 2015, rok po anexi Krymu⁷⁰, za vlády Merkelové. V letech 2017 až 2022 Schröder působil v představenstvu společnosti Rosněft. Roční plat Schrödera v ruských energetických firmách je odhadován na 1 milion USD ročně. Na začátku roku 2022 Gazprom nominoval Schrödera do dozorčí rady.⁷¹ Po ruském vpádu na Ukrajinu v roce 2022 Schröder čelil kritice veřejnosti, nicméně se vzdát funkcí nejprve zdráhal. Schröder ruské suroviny považoval za jedinou možnou cestu pro německý export i v lednu 2023 a vztahy s Ruskem hodlal podporovat i nadále.⁷²

Ruská lobby byla podporována ruskou propagandou a netýkala se jen Německa, nicméně osu tvořila Moskva společně s Berlínem a Paříží. Psychologií a ideologií Rusové dokázali přetvořit rusofobii v Německu na pozitivní náhled Ruska, a to od extrémní levice po extrémní pravici⁷³, což je patrné na fungování rusko-německých vztahů bez ohledu na politické strany. Zatímco trend rusko-německé politiky nastavil Brandt i Schröder z SPD, Merkelová⁷⁴ z CDU/CSU v prohlubování vztahu s Ruskem pokračovala⁷⁵, přestože CDU/CSU zastává euroatlantickou geopolitickou vizi v porovnání s SPD, která je vůči Rusku smířlivější.⁷⁶ V roce 2010 Merkelová představila revoluční energetickou koncepci zaměřenou na obnovitelné zdroje, která je známá pod pojmem „Energiewende“ nebo-li „Energetický přechod“ nebo také „Energetická transformace“. Energetický koncept z roku 2010 byl založen na nízkouhlíkovém bezjaderném energetickém systému⁷⁷ s cílem dosažení spotřeby elektrické energie vyrobené alternativními obnovitelnými zdroji z 35 % v roce

---

⁶⁷ Tamtéž, s. 186.

⁶⁸ Schröder skončil ke dni 22. listopadu 2005.

⁶⁹ New York Times. The Former Chancellor Who Became Putin's Man in Germany, Katrin Bennhold. Ze dne 13.4.2022, dostupný dne 17.1.2023.

⁷⁰ TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 186)

⁷¹ New York Times. The Former Chancellor Who Became Putin's Man in Germany, Katrin Bennhold. Ze dne 13.4.2022, dostupný dne 17.1.2023.

⁷² Berliner Zeitung. Gazprom nominiert Schröder für Aufsichtsrat – der lehnt ab, Kathrin Merz. Ze dne 24.5.2022, dostupný dne 17.1.2023.

⁷³ VAN HERPEN, Marcel H. (2016, s. 12)

⁷⁴ Německá kancléřka v letech 2005 – 2021.

⁷⁵ GAILING, Ludger, MOSS, Timothy (2016, s. 12)

⁷⁶ PASHENTSEV, Evgeny (2020, s. 75)

⁷⁷ International Energy Agency (IEA). Germany 2020 Energy Policy Review, únor 2020, 229 s., s. 11.

2020.⁷⁸ Plán z roku 2010 měl za cíl vyrábět obnovitelnými zdroji 50 % elektrické energie do roku 2030, 65 % do roku 2040 a 80 % do roku 2050. Výroba elektřiny z uhlí a jádra měla být nahrazena obnovitelnými zdroji.⁷⁹ V roce 2011 Merkelová představila program s cílem zastavení veškerých zdrojů nukleární energie na konci roku 2022, čímž nastal naprostý obrat německého energetického systému směrem k obnovitelným zdrojům.⁸⁰

Spolkové ministerstvo pro hospodářství a technologie společně se Spolkovým ministerstvem životního prostředí, ochrany přírody a bezpečnosti reaktorů připravilo koncept zvaný „Společné BMWi a BMU“⁸¹, který objasňoval Energiewende jako energetickou politiku Evropské komise a federální vlády EU Top Runner⁸² za účelem zamezení zbytečné spotřeby energie, což šetří náklady a přispívá k energetické bezpečnosti, snižuje znečištění klimatu a životního prostředí a zvyšuje konkurenceschopnost evropských ekonomik prostřednictvím snižování nákladů a inovací.⁸³ V roce 2011 automobilka BMW představila nové značky BMWi a BMU založené na elektromobilitě. Německo tak svůj program spojilo se symbolem německého průmyslu a puncem kvality, značkou BMW. Německo se postavilo do role světového lídra v energetice, ochraně klimatu a inovací, a to s ignorací evropské dimenze.⁸⁴

Nově příchozí členové do EU v roce 2004 byly k Energiewende i energetickému dialogu mezi Evropou a Ruskem rezervovaní. Přesto byla EU s Ruskem energeticky významně spojena. Jelikož větrníky a soláry nepokrývaly rostoucí energetickou poptávku, vhodným substituentem se jevil „levný“ ruský plyn.

Putin tlačil na upevňování energetické moci v Evropě, nicméně jako další zajímavé trhy vnímal USA a Čínu.⁸⁵ Vztahy s Asií začal rozvíjet Jelcin v 90. letech a plynule na ně navázal Putin. Romanova je názoru, že ruský příklon k Číně nastal v roce 1996 z důvodu ruského rozčarování ze Západu kvůli šokové terapii, jejíž aplikací se Rusko ocitlo v táhlé

---

⁷⁸ IEA. Germany 2020 Energy Policy Review. 229 s., s. 13.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ GAILING, Ludger, MOSS, Timothy (2016, s. 12)

⁸¹ Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, Gemeinsames BMWi/BMU-Konzeptpapier. Dostupný dne 18.1.2023, https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Produkte_und_Umwelt/konzept_toprunner_bf.pdf

⁸² Začaly vznikat směrnice o energeticky úsporných výrobcích, energetických štítcích, ekodesignu, apod.

⁸³ Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, Gemeinsames BMWi/BMU-Konzeptpapier. Dostupný dne 18.1.2023, https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Produkte_und_Umwelt/konzept_toprunner_bf.pdf

⁸⁴ GAILING, Ludger, MOSS, Timothy (2016, s. 12-15)

⁸⁵ TALSETH, Lars-Christian U (2017, s. 162 – 164)

ekonomické krizi, a rovněž Rusové získali pocit, že s nimi USA nejednalo jako s rovným partnerem a snažilo se Rusko, přes verbální signály možné integrace do NATO a EU, držet ve slabší pozici.⁸⁶

I přes rusko-gruzínský konflikt Merkelová vložila naděje do Medveděva, jenž představil nové směřování Ruska, a vztahy s Ruskem dále posilovala.⁸⁷ V roce 2012 Putin přiznal, že se Rusko více shoduje s Eurasijskou částí světa než západní v oblasti hodnot, tradic, filozofie. Do roku 2014 se Rusko stalo 2. největším dodavatelem ropy v Číně.⁸⁸

Německo usilovalo o zelenou politiku založenou na plynu a alternativních zdrojích energie a své plány z Energiewende zintenzivnilo i po rošádě mezi Medveděvem a Putinem v roce 2012, čemuž o rok dříve předcházely zmanipulované parlamentní volby v Rusku, hrubé zásahy policie a jednotek vůči demonstrantům.

V koaliční smlouvě z roku 2013 se politické strany CDU/CSU a SPD dohodly, že s ohledem na výsledky klimatické konference konané na summitu G7⁸⁹ v Paříži v roce 2015 Německo bude definovat cestu ke snížení emisí s cílem dosáhnout o 80 % až 95 % nižších emisí ze skleníkových plynů v roce 2050 oproti roku 1990.⁹⁰ Z pařížské konference, z níž vznikl Climate Action Plan 2050, totiž vyplynulo, že Německo při poměru emisí ze skleníkových plynů na osobu produkovalo více emisí než evropský průměr. Z tohoto důvodu Německo přijalo plán na snížení emisí do roku 2050.⁹¹

Německo svůj postoj vůči Rusku nezměnilo ani po otevřené agresí vůči Ukrajině projevující se anexí Krymu v roce 2014 a válkou ve východní oblasti Ukrajiny. Je možné, že jednou z obav Německa bylo nalezení ruského partnera místo Evropy v jihovýchodní Asii, a proto se Němci snažili Rusku podbízet a ignorovat geopolitickou bezpečnostní hrozbu.

2.2 Co znamenala anexe Krymu?

Anexe Krymu nastala v únoru a březnu 2014 za podpory hybridní války doprovázené silnou ruskou propagandou, dezinformacemi, obsazením státních budov včetně krymského

---

⁸⁶ ROMANOVA Tatiana, DAVID Maxine (2021, 219-221)

⁸⁷ EBERLE, Jakub, HANDL (2020, s. 67)

⁸⁸ ROMANOVA Tatiana, DAVID Maxine (2021, 219-223)

⁸⁹ Francie, Itálie, Japonsko, Kanada, Německo, Rusko, Velká Británie, USA

⁹⁰ Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety, Climate Action Plan 2050 Principles and goals of the German government's climate policy, Druck- und Verlagshaus Zarbock GmbH & Co. KG, 92 s., s. 6-10.

⁹¹ Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety, Climate Action Plan 2050 Principles and goals of the German government's climate policy, Druck- und Verlagshaus Zarbock GmbH & Co. KG, 92 s., s. 7-12.

parlamentu, kontrolou nad médii až samotným vojenských obsazením a vypsáním referenda. Anexe Krymu byla vyhlášena ke dni 21. března 2014 a proběhla po destabilizaci Ukrajiny, státním kolapsu a nahrazení krymské politické reprezentace. Rusko tak využilo diplomatické, informační, vojenské i ekonomické způsoby válčení. Psychologický nátlak navíc zahrnoval vojenské cvičení za účasti 155 000 ruských vojáků u hranic s Ukrajinou.⁹² Samotná anexe byla vyústěním několika kroků ze strany Ruska.

V roce 2009 Ukrajina čelila zastavení dodávek plynu z Ruska, k čemuž došlo k 31. prosinci. Tomuto aktu předcházely tendence Ukrajiny připojit se k NATO, kritika Ruska za útok v Gruzii, kterou naopak Ukrajina slovně podporovala, a neprodloužení smlouvy o pronájmu Sevastopolu na Krymu, kde Rusko mělo námořní základnu, jejíž nájemní smlouva měla vypršet v roce 2017. Gazprom po Ukrajině požadoval splátky dluhu ve výši 1,67 miliard USD plus 450 milionů USD na poplatcích.⁹³ Casier a Debardeleben upozorňují, že pokud dojde k přerušení dodávek energie, odběratel výpadek pocítí okamžitě, zatímco dodavatel později⁹⁴, čehož Rusko využívalo a Ukrajinu dostalo pod tlak. Výsledkem bylo, že v roce 2010 došlo k prodloužení smlouvy o pronájmu Sevastopolu⁹⁵, respektive Černomořského loďstva a ruských vojenských jednotek⁹⁶, do roku 2042, což zdůrazňuje spojení businessu a geopolitiky v ruském narativu.⁹⁷ Ruská armáda na Krymu představovala až 25 000 vojáků, 132 obrněnců, 24 dělostřeleckých systémů, 22 vojenských letadel.⁹⁸

Před rokem 2013, když se Ukrajina chystala podepsat dohody pro chystaný vstup do EU, Rusko na Ukrajinu vyvíjelo tlak z pozice redukce bilaterálního obchodu o 25 %, hrozeb dalších sankcí, zastavením importu z Ukrajiny po dobu 5 dnů.⁹⁹ Ukrajina dále čelila manipulaci v kyberprostoru. Pro anexi Krymu Rusko investovalo 19 milionů USD na najmutí přibližně 600 lidí, kteří zahlcovali informační prostor proruskými komentáři na sociálních sítích.¹⁰⁰ Anexe Krymu vyvrcholila referendem. Dle Šíra byla účast referenda o odtržení Krymu asi 30 %, z nichž 50 % hlasovalo pro, ačkoliv ruské oficiální údaje uvádí 82 % voličů, z nichž 96 % hlasů bylo pro připojení území k Rusku. Dle Šíra lze referendum

---

⁹² ŠÍR, Jan a kolektiv (2017, s. 94-113)

⁹³ TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 190-191)

⁹⁴ CASIER, Tom, DEBARDELEBEN Joan (2017, s. 62)

⁹⁵ TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 190-191)

⁹⁶ ŠÍR, Jan a kolektiv (2017, s. 99)

⁹⁷ TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 190-191)

⁹⁸ ŠÍR, Jan a kolektiv (2017, s. 99)

⁹⁹ LOUGH, John (2021, s. 155)

¹⁰⁰ ŠÍR, Jan a kolektiv (2017, s. 105)

považovat za nelegální až absurdní.¹⁰¹

Problematika ruského vnímání světa nastala v 90. letech 20. století, kdy intelektuální kruhy Ruska poprvé definovaly koncept ruského světa „russkij mir“. Russkij mir zahrnoval tři oblasti zájmů, a sice vztah Ruska k jeho nejbližšímu okolí, budování image a značky Ruska v zahraničí a podporu zahraničních diaspor. Po rozpadu SSSR Rusko hledalo svou novou identitu.¹⁰² V roce 2001 žilo na území celé Ukrajiny 17,3 % etnických Rusů. Více Rusů žilo ve východní části Ukrajiny než na západní, a sice 58,3 % na Krymu, 38,2 % v Doněcké oblasti a 39 % v Luhanské oblasti.¹⁰³ Anexe Krymu byla jedním z článků ruské agrese proti Ukrajině. V oblasti na jihovýchodě Ukrajiny, Rusové podporovali revoluce s cílem získání území ukrajinského Doněcku a Luhansku pod ruský vliv.¹⁰⁴

Již v roce 1994 vyjádřil Zbigniew Brzezinski názor, že ovládnutí Ukrajiny z důvodu její strategické pozice a demografického a potravinového potenciálu by Rusku navrátilo ztracené impérium. V roce 2017 Šír upozorňoval na ruský narativ vnímání války na Ukrajině jako na obranu Ruska před geopolitickou hrozbou.¹⁰⁵ Van Herpen upozorňuje na ruskou amnézii komunistické éry 1917 – 1991 a tendenci spojit carské období Ruska s novodobým fungováním ortodoxie, kapitalismu a imperialismu.¹⁰⁶

Spolehlivý obchodní partner by se ve vyrovnaném vztahu neměl chovat jako predátor. Rusko-německé vztahy mohou jednoho dne dopadnout podobně, tedy vydíráním slabšího soupeře silnějším v onom okamžiku. Německé utužování vztahů s Ruskem v oblasti energetických surovin považují za sice ekonomicky zajímavé, nicméně politicky nezdravé, nemorální a diskutabilní z hlediska dlouhodobého fungování bez mezinárodněpolitických podmínek, což může vést k nedemokratickým rozhodováním Německa v krizových momentech.

Lough upozorňuje na náhled Německa na region bývalé východní sféry vlivu v Evropě, jež je shodný s ruským prizmatem. Konkrétní příklad uvádí na tehdejšího německého ministra zahraničí a současném prezidentovi Steinmeierovi¹⁰⁷, který odmítnutí Janukoviče podepsat

---

¹⁰¹ Tamtéž, s. 110.

¹⁰² Tamtéž, s. 82-83.

¹⁰³ Ukrajinská státní statistika. About number and composition population of UKRAINE by data All-Ukrainian population census'2001 data. Dostupný dne 30.1.2023, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/>

¹⁰⁴ LOUGH, John. Germany's Russia Problem, Manchester University Press, 2021, 296 s., s. 160.

¹⁰⁵ ŠÍR, Jan a kolektiv (2017, s. 74-75)

¹⁰⁶ VAN HERPEN, Marcel H. (2016, s. 186)

¹⁰⁷ Prezident Německa od roku 2017

asociační smlouvu s EU neodůvodňoval jako tlak Moskvy nepřipouštějící jakékoliv reformy, jež by Ukrajinu přiblížily k EU, ale jako nedostatek odvahy, kreativity a připravenosti na stranách jak Ukrajiny, tak Ruska. Steinmeierova rétorika spočívala v tendenci přiblížení vztahů Ruska a západu z důvodu nejen ekonomických, ale i kvůli základnímu přesvědčení. Místo apelu na Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráce v Evropě z roku 1975 zdůrazňující lidská práva, Steinmeier upozorňoval na smlouvu z Jalty z roku 1945 a Postupimi z roku 1945, které komentoval jako rozdělení sféry vlivu v poválečné Evropě.¹⁰⁸ Jsem názoru, že Evropa by měla být v německo-ruských vztazích obezřetná.

Mnoho komentátorů z Německa i jiných evropských zemích tvrdilo, že nabídkou užší spolupráce s EU byla Ukrajina donucena volit mezi Ruskem a EU, což vedlo Rusy k agresi. Lough tento argument nevnímá jako vyvážený, jelikož přestože se EU od roku 2004 snažila s Ruskem vytvořit spojenectví, Rusko vnímalo EU stále jako protivníka. Kritici EU ignorují skutečnost, že Rusko nutilo Ukrajinu volit mezi asociační dohodou s EU a eurasijskou ekonomickou unií (EEU).¹⁰⁹ EEU vyhlásil v roce 2011 Putin jakožto iniciativu východní integrace, jelikož se obával příklonu primárně Ukrajiny, Gruzie a Moldavska k západní integraci, což by změnilo politický, ekonomický i právní systém zemí, kde nechtěl ztratit vliv.¹¹⁰ Co však volba mezi EU a EEU znamenala pro Ukrajinu? Pokud by Ukrajina nevstoupila do EEU, Rusové by pozastavili její volný obchod se státy ze Společenství nezávislých států (SNS).¹¹¹ Ukrajina prozatím nevstoupila ani do EEU ani do EU.

Ačkoliv lze anexi Krymu považovat za porušení demokratické legitimacy, ze strany Západu zůstala kromě sankcí prakticky nepotrestána. Pashentsev považuje za jednu z hlavních příčin disharmonie EU a Ruska strategickou komunikaci, jež EU nesynchronizuje k činy. EU jednak vysílá znaky nejednoty a neschopnosti nakládat s rostoucími problémy, kterými jsou například odlišnosti jednotlivých států, nárůst zadlužení primárně jižanských států, migrace.¹¹² Je možné, že dojem neakceschopné Evropy Rusko vnímalo jako vstupenku pro anexi Krymu, která pokračovala v další agresi proti Ukrajině v roce 2022. Důvodem byly pouhé sankce, které byly namířeny zejména na politiky, administrativu a podnikatele

---

¹⁰⁸ LOUGH, John (2021, s. 156-157)

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 160.

¹¹⁰ ŠÍR, Jan a kolektiv (2017, s. 79)

¹¹¹ LOUGH, John (2021, s. 160)

¹¹² PASHENTSEV, Evgeny (2020, s. 31)

podporující protiukrajinské akty, nicméně v oblasti militarismu Evropa byla nečinná.¹¹³ Navíc, nejednota byla jasně prokázána bilaterálními dohodami Ruska s Německem.

2.3 Rusko-německé vztahy po anexi Krymu

Dne 13. března 2014 Merkelová v proslovu k německému parlamentu vyjádřila dramatickou změnu německé politiky. Ruský čin¹¹⁴ označila za ignoraci ukrajinského a mezinárodního práva na Krymu, násilí na ukrajinském suverénním území a vykořisťování slabých míst Ukrajiny. Merkelová zdůraznila, že oproti situaci v Gruzii v roce 2008 se po anexi Krymu rusko-německé vazby nemohou vrátit ke standardním obchodním vztahům „business as usual“.¹¹⁵ Co bylo skutečným výsledkem? Nord Stream 2.

Zřetelnou rétorikou odsuzující Rusko se Merkelová distancovala od SPD pod Schröderem, který Rusku vyjadřoval porozumění a nutnost dialogu mezi zeměmi. Svým prohlášením Merkelová Rusko dále nepovažovala za bezpečného partnera. Směrem k EU žádala o jednotný hlas, nikoliv jednání po vlastní ose jako v případě dojednání energetických dohod.¹¹⁶ Nicméně za pouhý rok se začal rodit další plynovod, Nord Stream 2, vedoucí z Ruska přímo do Německa.

Anexi Krymu Německo sice verbálně odsoudilo, nicméně výstavbu Nord Stream 2 dále budovalo. Schröder pracující pro Rusy našel spojence ve vládě Merkelové, kterými byl ministr zahraničí a současný prezident Německa Frank-Walter Steinmeier a ministr hospodářství a vicekancléř Sigmar Gabriel. Schröder, Steinmeier i Gabriel se dlouhodobě znali z Dolního Saska. Do jednání byl zapojen i Matthias Warnig, bývalý agent Stasi a následně výkonný ředitel Nord Stream 2. Od ledna 2015 do října 2017 se uskutečnilo 62 setkání vrcholných politiků se zástupci Nord Stream 2. V červnu 2015 došlo ke schválení Nord Stream 2 a prodeji největšího strategického zásobníku plynu v Německu ruskému Gazpromu. Většinový podíl v kritické ropné rafinérii ve Schwedtu na severovýchodě Německa připadl společnosti Rosněft.¹¹⁷

Varování Německa ze strany USA i Evropy bylo dlouhodobě ignorováno. Demokratické Německo tak upozadilo jakékoliv bezpečnostní hrozby partnera strategických surovin nad

---

¹¹³ Tamtéž, s. 75.

¹¹⁴ Myšleno anexe Krymu v roce 2014.

¹¹⁵ LOUGH, John (2021, s. 161)

¹¹⁶ Tamtéž, s. 161-163.

¹¹⁷ New York Times. The Former Chancellor Who Became Putin's Man in Germany, Katrin Bennhold. Ze dne 13.4.2022, dostupný dne 17.1.2023.

businesssem. V letech 2010 – 2014 EU sice zmírnila své diverzifikační úmysly v oblasti nových dodavatelských trhů mimo Rusko, nicméně po roce 2014 se vztahy EU s Ruskem ochladily prudce.¹¹⁸ Ještě v letech 2012 – 2013 se však Barosso i Van Rompuy vyjádřili, že Rusko bude hrát dominantní roli energetického dodavatele i nadále, přestože De Gucht v roce 2012 tvrdil, že pokud ruský systém nebude modernizován a reformován, EU bude mít vážné problémy při závislosti na Rusku.¹¹⁹

Navzdory varování některých hlasů Německo nekonalo. Důvodem německé nečinnosti byla plejáda aspektů. Van Herpen shledává německo-ruské sblížení ve čtyřech hlavních úrovních, k nimž se řadí oboustranná politická vůle, vývoj veřejného myšlení ovlivněný sugescí o rusko-německém přátelství, znovuzrození geopolitických myšlenek obou států a ekonomické zájmy obchodních lobby, které byly na straně Kremlu vedeny a směřovány k uspokojování ruských geopolitických cílů.¹²⁰ Dalším důvodem mohl být potenciální odklon plynu od Německa do Asie.

Na summitu v Šanghaji v květnu 2014 Rusko a Čína oznámily 30-ti letou spolupráci ve výši 400 bilionů týkající se plynovodu z východní Sibíře. Tento krok byl vstupem pro další rusko-čínské kontrakty. Na asijském setkání bylo celkově podepsáno 40 memorand o vzájemném porozumění v oblasti budoucí spolupráce.¹²¹

Je možné, že ruské kroky směrem k novým odbytíšťím vedly ke snaze Merkelové moderovat vztahy mezi Ruskem a Ukrajinou po anexi Krymu na diplomaticko-politické úrovni. Dle jejího názoru by státy EU měly na politickou podporu a modernizaci Ukrajiny vynaložit 11 miliard USD z MMF a podepsat s Ukrajinou asociační dohodu. S Ruskem kancléřka navrhovala vytvářet moderní partnerství na bázi každoročních konzultací s Německem, vývoji občanské společnosti prostřednictvím Petěrburského dialogu, více než 20-ti bilaterálních dohod s EU, členství Ruska v G8 a G20, Radě států Baltského moře, Radě NATO – Rusko.¹²²

Energetické suroviny Ruska mohou být považovány za energetickou zbraň proti Evropě, třebaže se může zdát obchod vhodný pro obě strany. Rusko potřebuje zajistit stabilní odběr, vysoké ceny a dlouhodobé odběratele.¹²³ Romanova je názoru, že představa Rusů, že plyn

---

¹¹⁸ PASHENTSEV, Evgeny (2020, s. 35)

¹¹⁹ TICHÝ, Lukáš (2019, s. 116)

¹²⁰ VAN HERPEN, Marcel H. (2016, s. 182)

¹²¹ ROMANOVA Tatiana, DAVID Maxine (2021, s. 223)

¹²² LOUGH, John (2021, s. 161 – 163)

¹²³ CASIER, Tom, DEBARDELEBEN Joan (2017, s. 62)

bude Číně dodávat za podobné ceny jako Evropě, se obchodně nepotkává. Čínský argument levnější ceny je kratší logistika plynu těženého ze Sibíře, jejíž geografická poloha je Číně mnohem blíže než Evropa, což se dle Číny musí projevit v ceně transičních nákladů.¹²⁴

Z těchto důvodů považuji německo-ruské vztahy za nadstandardní a jsem názoru, že vůči německé politice je vhodná opatrnost a monitoring mezinárodních vztahů i energetické bezpečnosti.

---

¹²⁴ ROMANOVA Tatiana, DAVID Maxine (2021, s. 223)

3 Vývoj energetiky a dynamika spotřeby

Energetická bezpečnost souvisí s hospodářským růstem. „Dostatečné množství energetických surovin poskytovaných stabilně a za přijatelné ceny jsou základními podmínkami celosvětového hospodářského růstu“¹²⁵. Od 70. let 20. století, kdy došlo k ropným krizím, pozornost světové politiky na mezinárodní vztahy zesílila s ohledem na zásoby energetických surovin. Pro zachování hospodářského chodu je primárním úkolem státu zajistit dostatek ropy a zemního plynu za přiměřené ceny.¹²⁶ Zřetelná touha států po energetických surovinách se objevila po 2. světové válce, kdy docházelo k obrodě Evropy, pro kterou bylo potřeba značné množství energie. Evropa se aktivovala v oblasti jaderné energetiky. V roce 1954 byla založena Evropská organizace pro jaderný výzkum zvaná CERN. Zakládající státy ESUO v roce 1957 založily Evropské společenství pro atomovou energii EURATOM.¹²⁷

Zatímco v roce 1970 celosvětová spotřeba primární energie činila 66 411 TWh, v roce 2021 byla spotřeba téměř trojnásobná, a to na úrovni 176 431 TWh.¹²⁸ Dle S&P Global je odhadováno, že světová energetická spotřeba dále poroste, a to o 47 % do roku 2050.¹²⁹

---

¹²⁵ SOULEIMANOV Emil a kolektiv (2011, s. 9)

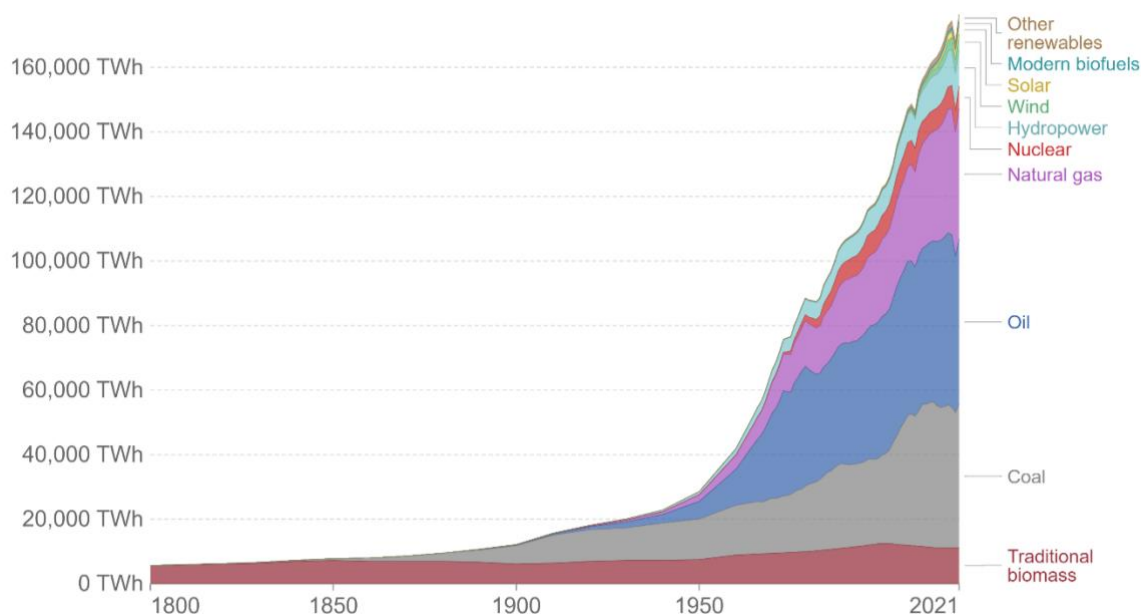
¹²⁶ Our World in Data. Energy mix. Hannah Ritchie, Max Roser. Dostupný dne 6.10.2022, <https://ourworldindata.org/energy-mix>

¹²⁷ NIGRIN, Tomáš, LANDA, Martin, SVOBODOVÁ, Tereza a kol. (2016, s. 1-2)

¹²⁸ Our World in Data. Energy mix. Hannah Ritchie, Max Roser. Dostupný dne 6.10.2022, <https://ourworldindata.org/energy-mix>

¹²⁹ S&P Global. Commodity Insights. Global energy demand to grow 47% by 2050 with oil still top source: US EIA. Meghan Gordon, Maya Weber. Dostupný dne 6.10.2022, <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/oil/100621-global-energy-demand-to-grow-47-by-2050-with-oil-still-top-source-us-eia>

Graf č. 2: Globální spotřeba primární energie dle zdrojů

Zdroj: *Our World in data*

Vzhledem k dynamickému ekonomickému růstu viditelnému zejména v jihovýchodní Asii se světová spotřeba surovin stále zvyšuje, čehož využívá Rusko při manévrování mezi evropskými státy a Čínou.

V roce 2021 ropa a zemní plyn představovaly zdroje pro 52 % celosvětové spotřeby¹³⁰, přičemž ropa i zemní plyn patří k neobnovitelným zdrojům. Je otázkou času, kdy zdroje těchto surovin vyschnou či budou objevena nová ložiska. Odhady budoucího vývoje se různí. V roce 2011 Souleimanov předpokládal, že zásoby ropy zmizí mezi rokem 2030 až 2050 a zásoby zemního plynu do roku 2080.¹³¹ Dle predikce Our World in Data z roku 2021 zásoby plynu vydrží do roku 2070, zásoby ropy do roku 2075 a uhlí do roku 2160.¹³²

Do roku 2022 celková poptávka po plynu v EU dlouhodobě rostla, s výjimkou let souvisejících s finanční krizí. V roce 2021 EU poptávala 15 834 900 TJ zemního plynu, což v porovnání s rokem 2020 znamenalo navýšení o 4,3 %. Největší poptávka po zemním plynu je dlouhodobě generována Německem, které v roce 2021 spotřebovalo 3 633 109 TJ, tedy

¹³⁰ Our World in Data, Energy mix, Hannah Ritchie, Max Roser, dostupný dne 6.10.2022, <https://ourworldindata.org/energy-mix>

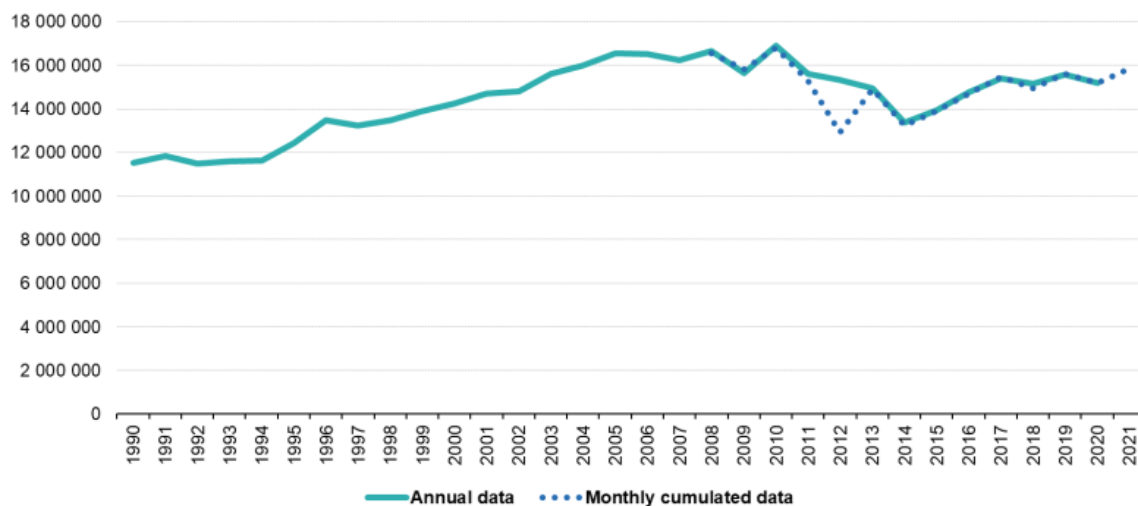
¹³¹ SOULEIMANOV Emil a kolektiv (2011, s. 9-10)

¹³² Our World in Data. Fossil fuels. Hannah Ritchie, Pablo Rosado, Max Roser. Graf „Years of fossil fuel reserves left, 2021“, Dostupný dne 28.2.2023, <https://ourworldindata.org/fossil-fuels>

23 % celé EU.¹³³

Graf č. 3: Vnitrozemská poptávka po plynu v EU v letech 1990 – 2021 v TJ

Inland demand of natural gas, EU, 1990-2021
(terajoules (Gross Calorific Value))

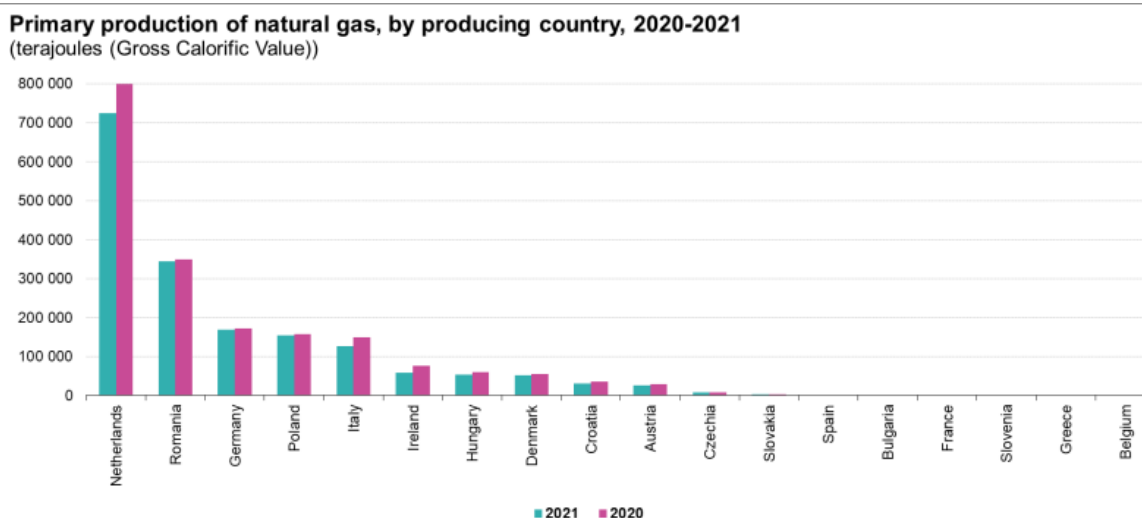
Zdroj: EUROSTAT

Zatímco poptávka po plynu v EU roste, produkce plynu v EU trvale klesá. V roce 2021 došlo k meziročnímu poklesu produkce o 7,6 % na 1 755 874 TJ. V roce 2021 produkce u největšího poskytovatele plynu, Nizozemska, jenž vyráběl přibližně 40 % celkové produkce v EU, klesla o 9,4 %. V roce 2021 Německo vyprodukovalo 169 004 TJ, tedy méně než 5 % své poptávky.¹³⁴

¹³³ EUROSTAT. Natural gas supply statistics. Dostupný dne 15.8.2022, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Natural_gas_supply_statistics#Supply_structure

¹³⁴ Tamtéž.

Graf č. 4: Primární produkce zemního plynu v letech 2020 – 2021 v TJ

Zdroj: EUROSTAT

Kromě zásob ropy v Severním moři, z nějž těžilo Norsko a Skotsko, Evropa ropou a zemním plynem nedisponuje. Je tedy zcela závislá na importu.¹³⁵

V roce 2020 EU importovala tři čtvrtiny ropy ze zemí mimo EU, a to 29 % z Ruska, 9 % z USA, 8 % z Norska, 7 % ze Saudské Arábie, 7 % z Velké Británie a dalších zemí. Ve stejném roce EU importovala tři čtvrtiny plynu mimo země EU, a to 43 % z Ruska, 21 % z Norska, 8 % z Alžírsko, 5 % Kataru. V oblasti fosilních paliv bylo 54 % uhlí dovezeno z Ruska.¹³⁶

Ačkoliv byla EU při ostatních atacích Ruska kromě sankcí nečinná, vojenský útok Ruska na Ukrajinu v roce 2022 byl tak masivní, že vyvolal v evropských zemích obavy ze závislosti na Rusku a je pravděpodobné, že se EU bude snažit o eliminaci ruských zdrojů, přestože již podobnou rétoriku EU vedla po anexi Krymu. V tomto kontextu evropské státy prosazují obnovitelné zdroje energie a participují na nových nalezištích v Arktidě, jež s táním ledovců umožňuje za určitých technologií přístup k surovinám.

Průzkumné vrty v Arktidě však provádějí jak ruský Rosněft, tak americký Shell či ExxonMobil. Právo na ropu a plyn vznášejí primárně členové Arktické rady, kterou k roku 2023 tvořily Dánsko, Finsko, Island, Kanada, Norsko, Rusko, Švédsko a USA. Ozývají se

¹³⁵ SOULEIMANOV Emil a kolektiv (2011, s. 9-10)

¹³⁶ EUROSTAT. From where do we import energy?. Dostupný dne 10.8.2022, <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html>

další země s argumentem, že Arktida spadá pod „společné dědictví lidstva“^{137, 138}. Arktické zásoby surovin společně s alternativními zdroji energie mohou být pro Evropu vhodnou příležitostí ke zredukování závislosti na Rusku, a to v dlouhodobém horizontu. Otázkou zůstává, jak se Evropa, potažmo Německo, vyrovná se situací, kdy její hlavní energetický dodavatel vede od roku 2022 válku nejen proti Ukrajině, ale celému západu, a jakým způsobem bude Evropa schopna substituovat ruské suroviny.

3.1 Energetika v Německu

Energetická náročnost Německa se zvětšovala s růstem zejména výrobních podniků a budov pro kancelářské i rezidenční účely. Důležitým dlouhodobě stabilním zdrojem pro výrobu elektrické energie v Německu je plyn, do jehož kapacity Německo investovalo kontinuálně. Ačkoliv v Německu docházelo k proměně zdrojů energetických kapacit, plyn byl považován za stabilní zdroj energie po desetiletí a Německo vztahy s největším dodavatelem plynu, Ruskem, budovalo bez ohledu na geopolitické ohrožení regionu a omezení energetické bezpečnosti související s výpadky poskytování surovin, válkou v Čechensku trvající do roku 2009, válkou v Gruzii v roce 2008 či anexí Krymu v roce 2014. Instalovaná kapacita plynu se v průběhu let zvyšovala, v letech 2002 až 2022 se plyn na celkové instalované kapacitě elektrické energie podílel 14 % – 18 %. Zatímco výrobní kapacita energie z plynu v roce 2002 činila 20,3 GW, do roku 2014 narostla na 29 GW a do roku 2022 se dále navýšila na 32,1 GW. Produkce elektřiny vyrobené z plynu v roce 2002 činila 9 % celkové vyrobené elektřiny a v roce 2022 se jednalo o 10 %.¹³⁹

Plyn byl spojovacím článkem v Evropě mezi kapitalistickým západem a socialistickým východem. Vztah Německa a Ruska v oblasti energetických surovin byl navázán na rusko-rakouské partnerství v dodávkách plynu z roku 1968, kdy sovětský plyn dorazil poprvé na západní trh Evropy. Obchodní aktivity mezi SRN a SSSR rozvíjel Willy Brandt i přes varování USA.¹⁴⁰ Kromě výpadku dodávek v roce 1981 Sověti vůči Německu působili jako spolehlivý obchodní partner, ačkoliv energie zviditelnili jako mocenský boj po pádu železné opony¹⁴¹, kdy se paradoxně vztah s Německem utužoval. V roce 2000 se zástupci Německa,

---

¹³⁷ „Common heritage of mankind“, MARSHALL, Tim. Prisoners of geography Ten maps that tell you everything you need to know about global politics, 2015, 305 s., s. 279.

¹³⁸ MARSHALL, Tim (2015, s. 269-279)

¹³⁹ Vlastní interpretace, data z Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.10.2022, <https://www.energy-charts.info>

¹⁴⁰ TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 38)

¹⁴¹ CASIER, Tom, DEBARDELEBEN Joan (2017, s. 61)

Francie a Itálie domluvili na vedoucích úlohách v EU v energetice, v níž EU neměla společnou koncepci, a v níž hlavní roli hrály národní zájmy.¹⁴²

Nord Stream 1, nejprestižnější projekt rusko-německé kooperace, byl dokončen v roce 2012 za vlády Merkelové, která se při střídání křesla Schrödera vyjadřovala k omezení rusko-německých vztahů a Schrödera za příklon k Rusku silně kritizovala.¹⁴³ Nord Stream 2 byl dokončen v roce 2022.

Plyn byl v 70. letech 20. století doplněn primárně výrobou energie z uhlí a ropy. S rozvojem průmyslu Německo investovalo do jaderné energetiky, a to od 70. let 20. století do roku 1991, kdy dosáhlo instalovanou kapacitu 23,7 GW¹⁴⁴, kterou s mírnou redukcí na 22,4 GW udrželo do roku 2002, kdy kapacita výroby elektrické energie z jádra činila 19 % z celkové instalované kapacity Německa. V roce 2022 instalovaná jaderná energie poklesla na pouhé 2 % s 4,1 GW, přitom čistá instalovaná kapacita elektrické energie v Německu narostla na 224,8 GW v roce 2022 ze 115,1 GW v roce 2002.¹⁴⁵ V průběhu 20-ti let došlo téměř ke zdvojnásobení instalovaných kapacit energie Německa, z čehož vyplývá, že průměrný roční nárůst instalovaných kapacit činil 5 %.

Největší změna v oblasti energetiky v Německu spočívala v nárůstu obnovitelných zdrojů a kapacit plynu na úkor výroby energie z jádra a černého i hnědého uhlí. Po roce 2000 Německo investovalo do alternativních zdrojů energie, zejména větrných elektráren instalovaných na souši, k nimž se v roce 2009 přidaly větrníky instalované na moři. Vývoj solárních elektráren zaznamenal dramatický nárůst, a to z kapacity 0,3 GW v roce 2002 na 63,5 GW v roce 2022, což představovalo 28 % celkové instalované kapacity elektrické energie v Německu.¹⁴⁶

---

¹⁴² Tamtéž, s. 45.

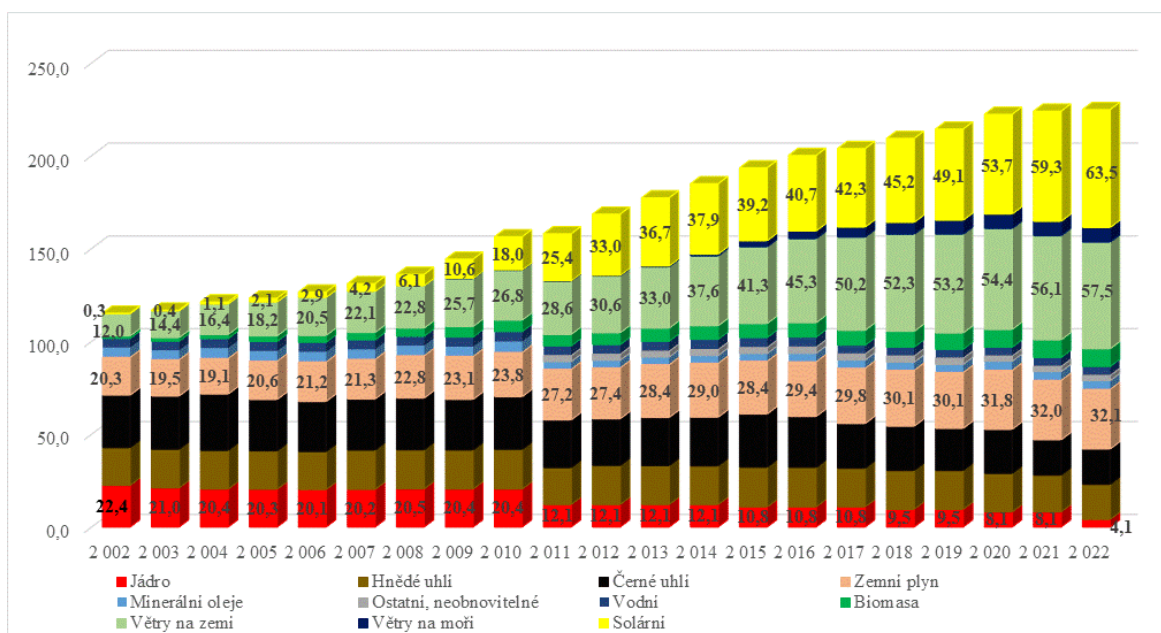
¹⁴³ TALSETH, Lars-Christian U. (2017, s. 185)

¹⁴⁴ NIGRIN, Tomáš, LANDA, Martin, SVOBODOVÁ, Tereza a kol. (2016, s. 92)

¹⁴⁵ Vlastní interpretace, data z Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.10.2022, <https://www.energy-charts.info>

¹⁴⁶ Vlastní interpretace, data z Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.10.2022, <https://www.energy-charts.info>

Graf č. 5: Čistá instalovaná kapacita elektrické energie v Německu v GW

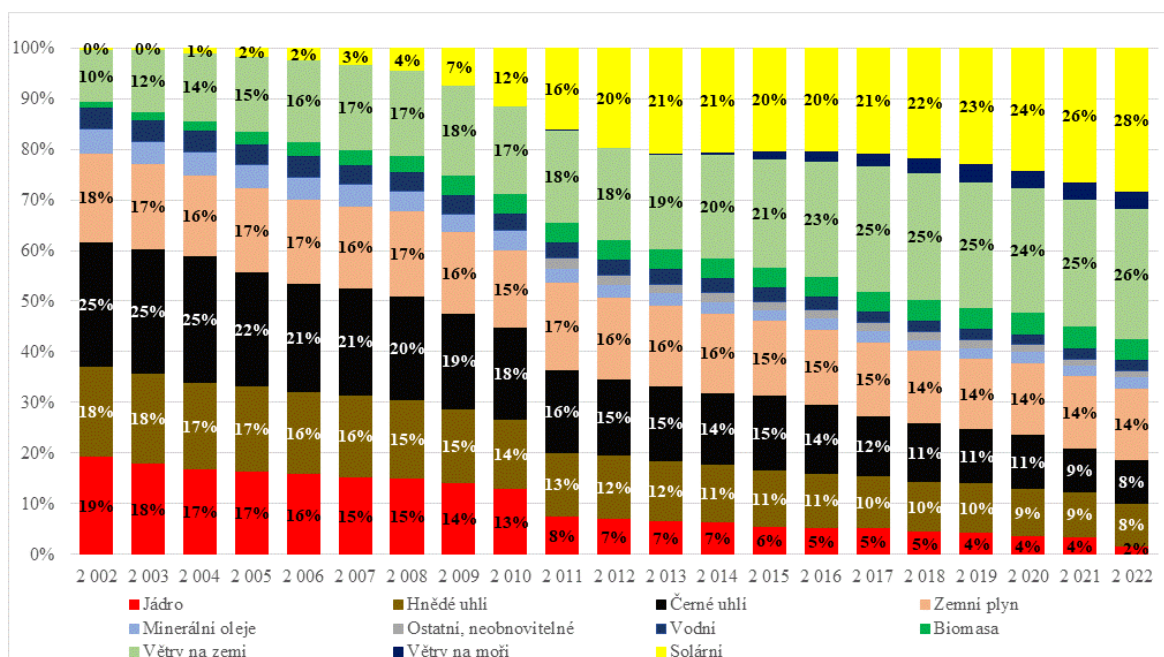

Zdroj: Energy charts, Fraunhofer ISE

Po katastrofě jaderné elektrárny ve Fukušimě v roce 2011 Německo naplánovalo drastickou redukci svých jaderných elektráren. Náhrada energie z jádra měla být substituována energií z obnovitelných zdrojů, nejvíce energií solární a větrnou. Plán přeskupení energetických kapacit Německa se realizoval, přičemž jeho výsledkem je to, že 64 % instalovaných kapacit elektrické energie v Německu v roce 2021 náleželo obnovitelným zdrojům, které se na celkové výrobě elektrické energie podílely 33 %.¹⁴⁷

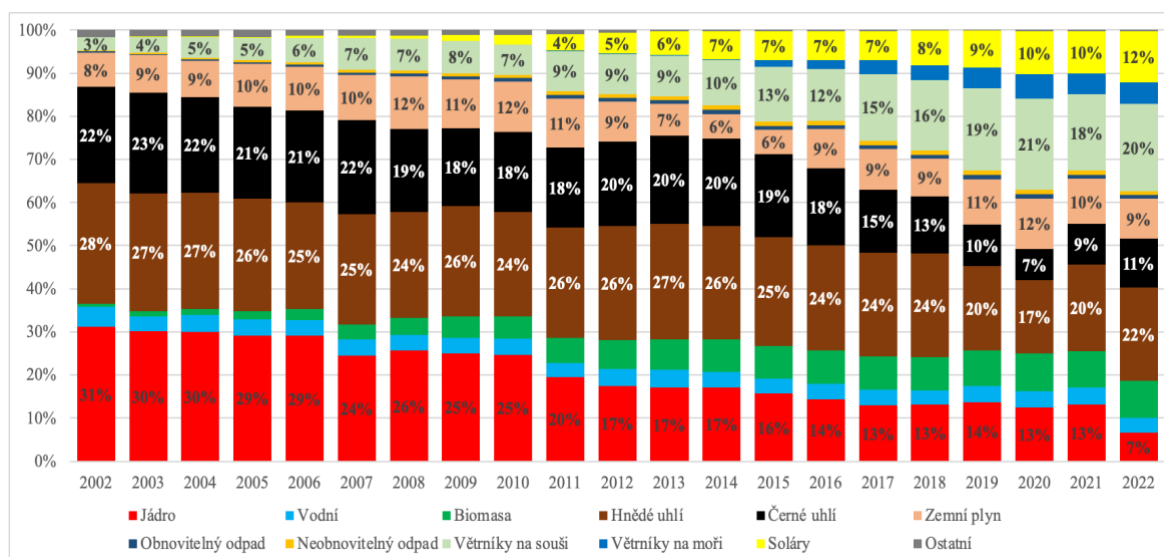
¹⁴⁷ Vlastní interpretace, data z Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.10.2022, <https://www.energy-charts.info>

Graf č. 6: Čistá instalovaná kapacita elektrické energie v Německu dle % podílů

Zdroj: Energy charts, Fraunhofer ISE

Graf č. 7: Čistá výroba elektrické energie v Německu dle zdrojů v %

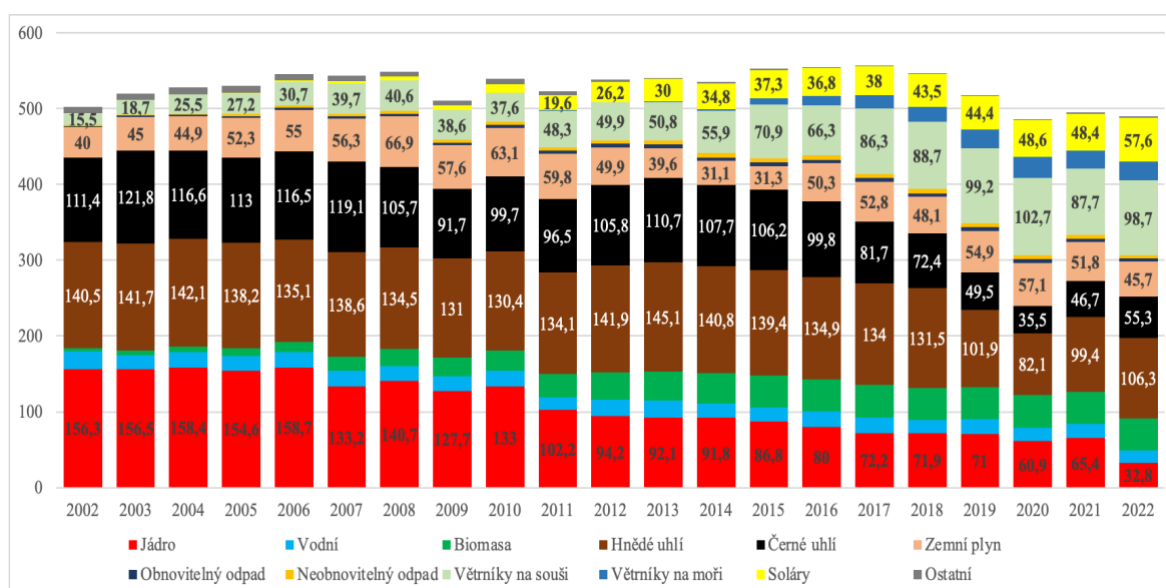

Zdroj: Energy charts, Fraunhofer ISE

Roční výroba elektřiny v Německu se zpravidla pohybuje mezi 500 a 600 TWh. Zatímco v roce 2002 výroba elektrické energie dominovala z hnědého a černého uhlí s 50 % (251,9 TWh z celkových 502,3 TWh), jádra (156,3 TWh, 31 %) a plynu (40 TWh, 8 %), do roku 2022 se výroba elektrické energie v Německu fragmentovala do více typů. Nejvýznamnější podíl sice stále připadal na hnědé a černé uhlí, které společně vyrobilo 161,6 TWh

z celkového objemu 489,6 TWh, čímž klesl podíl výroby z uhlí v letech 2022 a 2002 z 50 % na 33 % vzhledem k nárůstu podílu elektrické energie vyrobené větrníky, které společně na souši i moři vyrobily 123,5 TWh (25 %), solárům (57,6 TWh, 12 %), plynu (45,7 TWh, 9 %) a jádru (32,8 TWh, 7 %). V roce 2022 se podíl instalované kapacity jaderných elektráren v Německu snížil na 2 %, přičemž na výrobě elektrické energie se jádro podílelo 7 %. V porovnání s rokem 2002, kdy jádro vyrábělo 31 % veškeré elektrické produkce v Německu, se jedná o dramatický pokles.¹⁴⁸

Graf č. 8: Čistá výroba elektrické energie v Německu dle zdrojů v TWh

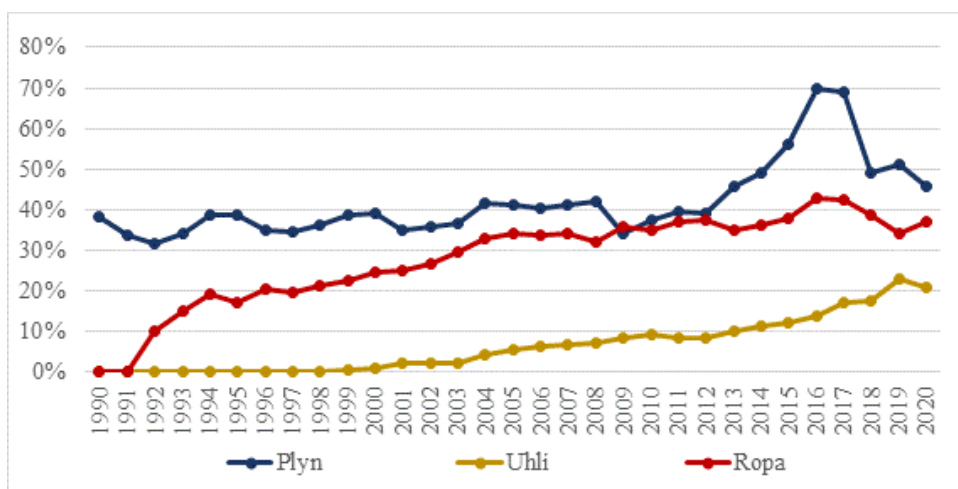

Zdroj: Energy charts, Fraunhofer ISE

V oblasti energetiky je Německo závislé na importovaných surovinách a musí spoléhat na své obchodní partnery. Závislost Německa na Rusku se postupně zvyšovala. Graf níže představuje nárůst závislosti ruských surovin po sjednocení Německa, nicméně v rámci ropovodu Družba budovaného v 60. letech 20. století bylo Německo na Rusku závislé již mnohem dříve.

¹⁴⁸ Vlastní interpretace, data z Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.10.2022, <https://www.energy-charts.info>

Graf č. 9: Závislost Německa na Rusku v oblasti importu energetických surovin

Zdroj: Energy charts, Fraunhofer ISE

V roce 2020 Německo dovezlo 28,3 % uhlí a ropy z Ruska. V roce 1990 Německo dováželo z Ruska přibližně 38 % plynu, přičemž do roku 2012 byl tento podíl poměrně stabilní. Od roku 2013 do roku 2017 se podíl importovaného ruského plynu do Německa navýšil na 69 % a v roce 2020 se snížil k 46 %.¹⁴⁹

3.2 Odklon od jádra

Odpor vůči atomovým elektrárnám započal s existencí nových sociálních hnutí v SRN v 70. letech 20. století. Narozdíl od sociálních hnutí v 19. století, kdy se řešily sociální otázky výroby či vlastnictví, nová sociální hnutí upozorňovala na negativní následky z rostoucího průmyslu. Záměr vybudovat atomovou elektrárnu ve vesnici Wyhl am Kaiserstuhl znemožnil v roce 1975 protest proti stavbě od 8 obcí, 50 sdružení, 90 000 lidí a 30 000 aktivně pochodujících ke staveništi. Úspěch protestujících pravděpodobně motivoval k dalším protiatomovým aktivitám. Ve městečku Brokdorf nedaleko Hamburku se v roce 1981 utkalo 100 000 protestujících s policií, která zapojila obušky, slzný plyn, vodní děla. Situace připomínala občanskou válku, jejímž výsledkem byla nakonec výstavba atomové elektrárny a její uvedení do provozu v roce 1986. I ostatní stavby jako Wackersdorf, Kalkar či Gorleben se neobešly bez násilných protestů.¹⁵⁰

Protiatomové tendence zesílily po jaderné katastrofě způsobené výbuchem reaktoru v

¹⁴⁹ Finanzmarktwelt. Kohle, Gas, Öl: Wie wenig abhängig wir von Russland 1990 waren. Claudio Kummerfeld. Dostupný dne 4.4.2022, <https://finanzmarktwelt.de/kohle-gas-oel-wie-wenig-abhaengig-wir-von-russland-1990-waren-230771/>

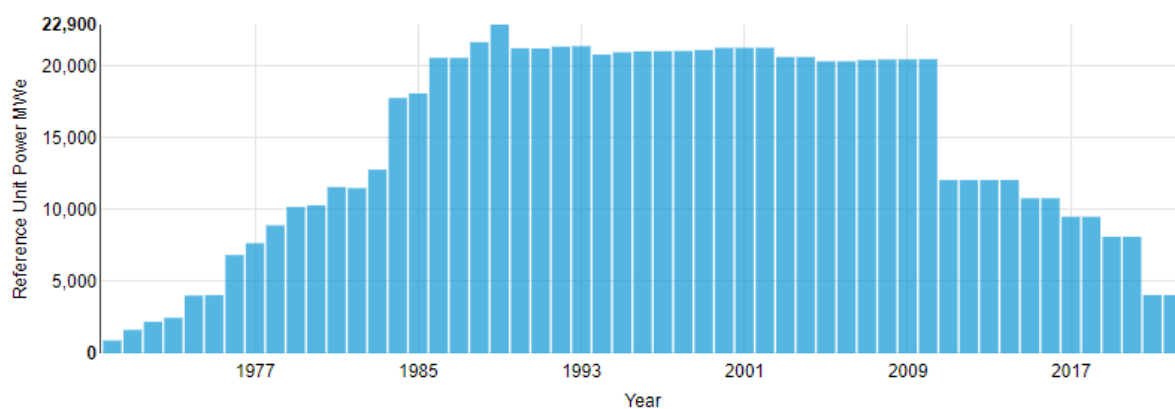
¹⁵⁰ WOLFRUM, Edgar (2011, s. 343)

ukrajinské elektrárně Černobyl v roce 1986. Ve stejném roce spolková vláda vytvořila Ministerstvo pro ochranu životního prostředí a přírody a bezpečnost jaderných reaktorů a schválila zákon o ochraně před atomovým zářením.¹⁵¹

V roce 1974 v SRN existovalo 11 atomových elektráren, 11 bylo rozestavěných a 2 plánované, celkem tedy 24. V roce 1988 bylo v provozu 23 elektráren, stavěly se 2 a plánovány již nebyly žádné.¹⁵²

Graf č. 10: Objem výroby energie prostřednictvím jádra v Německu

Operable nuclear power capacity

Zdroj: World Nuclear Association

Postupné vypínání jaderných reaktorů stanovila vláda Schrödera v koalici SPD a Zelení z roku 1998.¹⁵³ Odklon od jaderné energie byl realizován ve dvou etapách. První fáze redukce jádra nastala v letech 2000 – 2009, kdy došlo ke snížení „pouhých“ 2 GW¹⁵⁴ celkové instalované kapacity pro výrobu elektrické energie z jádra.¹⁵⁵ Do března 2011 Německo používalo 17 atomových reaktorů zajišťujících 25 % elektrické energie Německa. Ačkoliv nová vláda Merkelové v koalici CDU/CSU a FDP zvolená v roce 2009 zrušila Schröderův plán z roku 1998, po Fukušimě v březnu 2011 byl plán zavírání jaderných elektráren obnoven. Nastala tak druhá fáze odklonu od jádra s cílem úplného vypnutí jaderných elektráren do konce roku 2022.¹⁵⁶ Po vypuknutí války na Ukrajině se Německo rozhodlo

¹⁵¹ Tamtéž, s. 343-344.

¹⁵² Tamtéž, s. 344.

¹⁵³ World Nuclear Association. Nuclear Power in Germany. Ze ledna 2022, dostupný dne 13.8.2022, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/germany.aspx>

¹⁵⁴ Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.10.2022, https://www.energy-charts.info/charts/installed_power

¹⁵⁵ World Nuclear Association. Nuclear Power in Germany. Ze ledna 2022, dostupný dne 13.8.2022, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/germany.aspx>

¹⁵⁶ Tamtéž.

zanechat v provozu alespoň 3 jaderné reaktory, a to Isar 2, Neckarwestheim 2 a Emsland, které měly být vypnuty místo 31.12.2022 ke dni 15.4.2023.¹⁵⁷ A skutečně se tak stalo. Od 16.4.2023 je Německo bez jádra. Jedná se o správné rozhodnutí v době energetické krize? Je časový posun vypnutí jádra dostatečný, když jádro v roce 2022 vyrobilo 32,8 TWh z celkových 489,6 TWh, tedy 6,7 % celkové elektrické produkce? Plynem bylo vyrobeno 45,7 TWh, tedy 9,3 % celkové produkce.¹⁵⁸ Shoda na vypnutí posledních 3 jaderných reaktorů nepanovala ani v samotném Německu. Zelení dokonce požadovali vypnutí 1 ze 3 reaktorů, Emsland, do konce 2022, FDP navrhovali ponechání všech tří reaktorů do konce 2024.¹⁵⁹ Proč Německo vypnulo jaderné reaktory, které bylo možné považovat při německé technologické preciznosti a v porovnání s odlišným seismickým podložím Fukušimy za bezpečné, a ponechává plyn, jehož dodávky závisí primárně na Rusku?

Považuji za důležité podotknout, že Japonsko, které leží na třech kontinentálních deskách, dosahuje nejvyššího umístění na světě v případech zemětřesení. Zatímco seismická aktivita Japonska je označována rizikem s číslem 5, které determinuje vysoké riziko zemětřesení z pohledu četnosti výskytu i velikosti událostí, Německo se nachází v zóně s rizikem pod 1 s určitými okrajovými místy zejména na jihu dosahujícími rizika 1,6.¹⁶⁰ Lze říci, že se Německo nachází v zóně s nízkým rizikem výskytu zemětřesení. S ohledem na vazby mezi německými a ruskými podniky a politiky zmíněnými v předchozích kapitolách se domnívám, že vypnutí posledního jaderného reaktoru bylo spíše rozhodnutí politické než bezpečnostní.

V roce 2011 Německo snížilo kapacity výroby elektrické energie z jádra rapidně, a to z 20,4 GW na 12,1 GW. K dalšímu vypnutí došlo v roce 2015 na kapacitu 10,8 GW, následoval rok 2018 na 9,5 GW, rok 2020 na 8,1 GW, rok 2022 na 4,1 GW¹⁶¹ a rok 2023 na 0 GW.

---

¹⁵⁷ DW – Deutsche Welle. Germany extends lifetime of remaining nuclear plants. Ze dne 17.10.2022, dostupný dne 28.2.2023, <https://www.dw.com/en/germany-extends-lifetime-of-all-3-remaining-nuclear-plants/a-63466196>

¹⁵⁸ Vlastní interpretace, data z Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.10.2022, <https://www.energy-charts.info>

¹⁵⁹ DW – Deutsche Welle. Germany extends lifetime of remaining nuclear plants. Ze dne 17.10.2022, dostupný dne 28.2.2023, <https://www.dw.com/en/germany-extends-lifetime-of-all-3-remaining-nuclear-plants/a-63466196>

¹⁶⁰ International Journal of Civil Engineering and Technology (IJCIET). REVIEW OF WORLD EARTHQUAKES. J.O. Oluwafemi, O.M. Ofuyatan, O.M. Sadiq, S.O. Oyebisi, J.S. Abolarin. Volume 9, Issue 9, September 2018, pp. 440–464. Dostupný dne 10.10.2022 https://www.researchgate.net/publication/327982006_Review_of_world_earthquakes/download

¹⁶¹ Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.10.2022, https://www.energy-charts.info/charts/installed_power

K lednu 2022 bylo v Německu celkově odpojeno 30 reaktorů v objemu 22,2 GW.¹⁶²

V roce 2020 byl v Německu dosažen 38%-ní podíl výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů, čímž byl překonán cíl z roku 2010 stanovený Energiewende o 3 %.¹⁶³

Po anexi Krymu Německo definovalo konkrétní kroky energetického programu prostřednictvím plánu zvaného Climate Action Plan 2050, který byl EU a německým kabinetem přijat v listopadu 2016.¹⁶⁴ Klíčové milníky energetického programu Climate Action Plan 2050 měly akcelarovat proces zahájený Energiewende. Do roku 2020 mělo být dosaženo o 40 % emisí ze skleníkových plynů méně v porovnání s rokem 1990, v roce 2030 o 55 %, v roce 2040 o 70 % méně a v roce 2050 o 80 – 95 %.¹⁶⁵ Do roku 2050 měla být primární energetická zásoba naplněna ze 60 % obnovitelnými zdroji a energetická efektivita každoročně zvyšována o 2 %.¹⁶⁶ Plánované energetické změny byly taženy cílem zpomalit globální oteplování z možného rizika 4°C pod 2°C nad předindustriální úroveň při snaze oteplování připustit maximálně do výše 1,5°C nad předindustriální úroveň. Kromě energetiky se změny vztahovaly na budovy, dopravu, průmysl, zemědělství, využívání půdy a lesnictví.¹⁶⁷

Tabulka č. 1: Oblast pro změnu v Německu dle Climate Action Plan 2050

Oblast pro změnu	1990 (v milionech tun ekvivalentní pro CO2)	2014 (v milionech tun ekvivalentní pro CO2)	2030 (v milionech tun ekvivalentní pro CO2)	2030 (snížení v % oproti roku 1990)
Energetika	466	358	175 – 183	62 – 61 %
Budovy	209	119	70 – 72	67 – 66 %
Doprava	163	160	95 – 98	42 – 40 %
Průmysl	283	181	140 – 143	51 – 49 %
Zemědělství	88	72	58 – 61	34 – 31 %
Subtotal	1,209	890	538 – 557	56 – 54 %
Ostatní	39	12	5	87%
Celkem	1,248	902	543 – 562	56 – 55 %

Zdroj: Climate Action Plan 2050

¹⁶² World Nuclear Association. Nuclear Power in Germany. Ze ledna 2022, dostupný dne 13.8.2022, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/germany.aspx>

¹⁶³ Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.10.2022, https://www.energy-charts.info/charts/installed_power

¹⁶⁴ Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety, Climate Action Plan 2050 Principles and goals of the German government's climate policy, Druck- und Verlagshaus Zarbock GmbH & Co. KG, 92 s., s. 6-10.

¹⁶⁵ IEA. Germany 2020 Energy Policy Review. 229 s., s. 11.

¹⁶⁶ NIGRIN, Tomáš, LANDA, Martin, SVOBODOVÁ, Tereza a kol. (2016, s. 94)

¹⁶⁷ Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety, Climate Action Plan 2050 Principles and goals of the German government's climate policy, Druck- und Verlagshaus Zarbock GmbH & Co. KG, 92 s., s. 7-12.

Hlavním zdůvodněním přijatých změn byla ohleduplnost vůči ekosystému, jež byl ohrožen na funkčnosti v dlouhodobé perspektivě v důsledku globálního oteplování, které ničí biodiverzitu a ohrožuje životy milionů lidí. Climate Action Plan 2050 měl zajistit zpomalení hrozeb souvisejících se zabezpečením potravin a zajištěním sociální soudržnosti po celém světě. Vlivem neúměrně rostoucí teploty hrozily na mnoha místech planety sucha způsobující nedostatek vody, a tudíž selhání pěstování potravin, a dále silné deště mající dopad na záplavy. Chudoba a hlad by zvedla vlnu konfliktů a migrace. Vizi Climate Action Plan 2050 na přibrzdění globálního oteplování byl pozitivní vliv na hospodářskou, rozvojovou, zahraniční a bezpečnostní politiku. Dle Pařížské dohody mělo být ve druhé polovině 21. století dosaženo rovnováhy mezi antropogenními emisemi a záchyty skleníkových plynů. Výsledkem čehož se předpokládala globální neutralita skleníkových plynů vyjádřená čistými nulovými emisemi.¹⁶⁸ Antropogenní emise vznikají primárně¹⁶⁹ při spalování fosilních paliv, jehož důsledkem jsou plyny vypouštěné do ovzduší. Jedná se zejména o oxid uhličitý CO₂, oxid uhelnatý CO, oxid siřičitý SO₂ a oxidy dusíku NO a NO₂.¹⁷⁰

Přeměna ekonomiky na takovou formu, jež neutralizuje skleníkové plyny, si žádala mezinárodní dohody se strategiemi udržitelnosti v rámci ekonomického, ekologického a společenského chování. Německo deklarovalo plnit limity stanovené Climate Action Plan 2050, a to za předpokladu vědecké spolehlivosti a demokratické legitimacy.¹⁷¹

V roce 2018 politická koalice CDU/CSU a SPD dřívější modely přehodnotila a urychlila s cílem dosáhnout 65 % výroby z obnovitelných zdrojů již v roce 2030, k čemuž přispěl pokles cen solárních panelů a instalace větrníků. Hlavní obnovitelné zdroje byly tvořeny fotovoltaikou, větrníky umístěnými na souši i v moři a biomasou.¹⁷²

---

¹⁶⁸ Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety, Climate Action Plan 2050 Principles and goals of the German government's climate policy, Druck- und Verlagshaus Zarbock GmbH & Co. KG, 92 s., s. 7-12.

¹⁶⁹ Až 75 % vzniká průmyslovou a řemeslnou výrobou, domácnostmi a dopravou

¹⁷⁰ Klimatologie a hydrogeografie pro učitele, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity RNDr. Aleš Ruda, Ph.D., Atmosféra jako složka životního prostředí, dostupný dne 27.10.2022, https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/ps14/fyz_geogr/web/pages/06-ziv-prostredi.html

¹⁷¹ Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety, Climate Action Plan 2050 Principles and goals of the German government's climate policy, Druck- und Verlagshaus Zarbock GmbH & Co. KG, 92 s., s. 13-14.

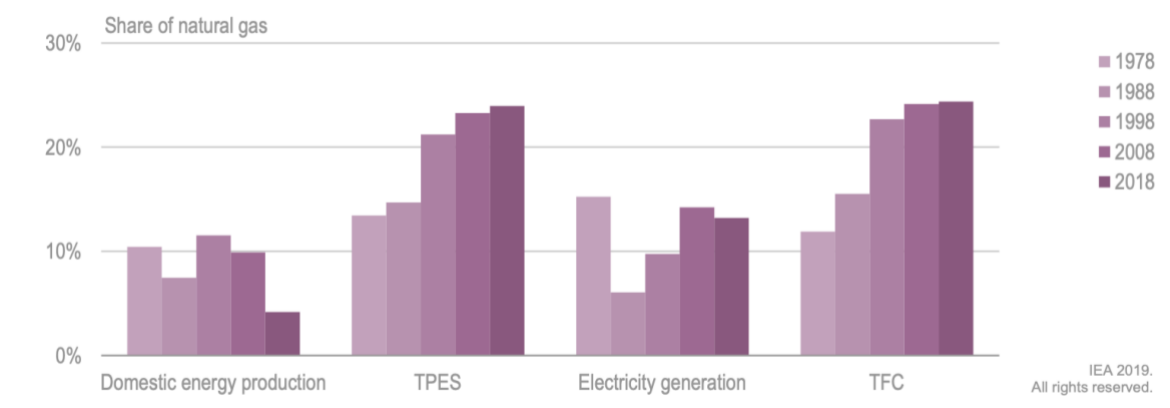
¹⁷² IEA. Germany 2020 Energy Policy Review. 229 s., s. 13-16.

3.3 Zelená energetika a plyn

Ačkoliv se energetická přestavba neobešla bez problémů, v roce 2017 větrníky překonaly výrobu z jádra a plynu. Většina větrníků však byla umístěna v severní části Německa, kdežto většina poptávky přicházela z metropolitních a industrializovaných zón situovaných na jihu a západě země. Při přenosu energie docházelo k síťovým omezením ze severu na jih a nerovnováze způsobené přebytky na severu a deficitu na jihu. Paradoxem bylo, že se jaderné elektrárny na jihu a severozápadě zavíraly. Opatření, které zabránilo přetížení sítě vedly ke zvýšení výkonu na jihu a omezení na severu, což se projevilo v růstu spotřebitelských cen ve výši stovek milionů Eur ročně.¹⁷³

Budování obnovitelných zdrojů nepostačovalo na tak masivní redukci výroby elektřiny z uhlí a jádra, kterou Německo stanovilo prostřednictvím Energiewende a Climate Action Plan 2050, čímž Německo zvyšovalo svou závislost na ruském plynu. V roce 2018 představoval plyn po ropě druhý největší zdroj energie a třetí nejvýznamnější zdroj pro výrobu elektrické energie.¹⁷⁴

Graf č. 11: Podíl plynu v německém energetickém systému v letech 1978 – 2018

Zdroj: IEA. *Germany 2020 Energy Policy Review*

Poznámka: TPES = Total primary energy supply = celkové dodávky primární energie, TFC = Total final consumption = Celková konečná spotřeba

Plyn byl v Německu prezentován veřejnosti jako pozitivní z důvodu snížení emisí CO₂. V prosinci 2019 EU představila „Zelenou dohodu“ pro Evropu, tzv. Green deal. Jednalo se o plán opatření vedoucí k účinnému využívání zdrojů s cílem zastavit klimatické změny, ztrátu biologické rozmanitosti a snížit znečištění ve formě emisí. Zelená dohoda zahrnovala

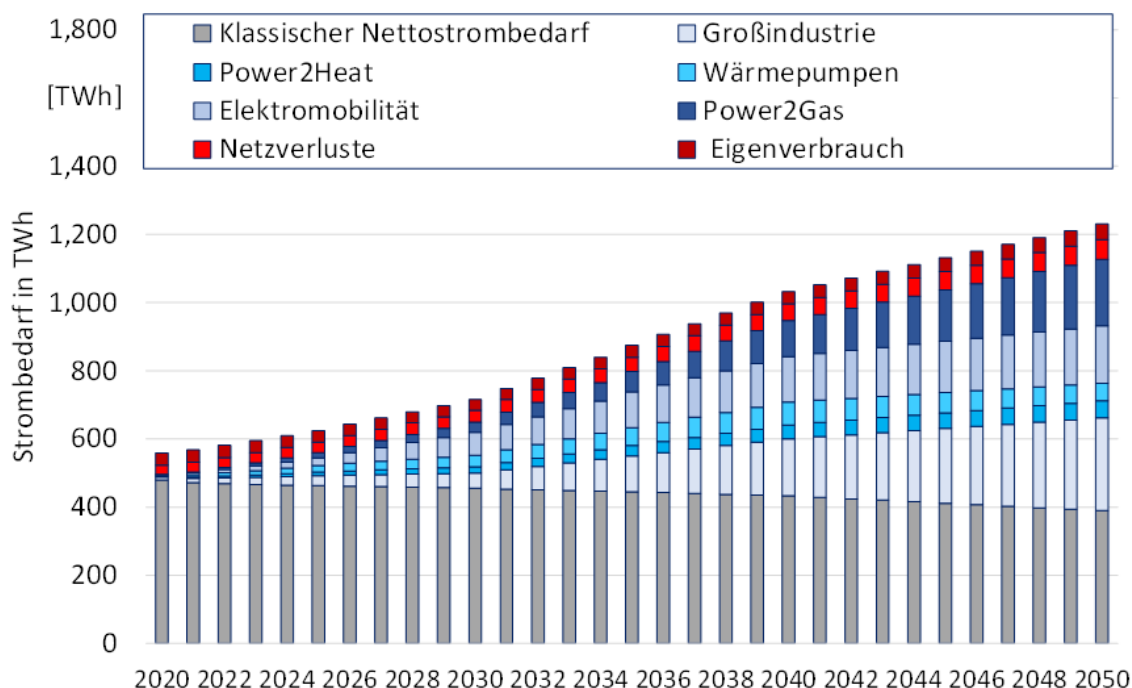
¹⁷³ Tamtéž, s. 13.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 13-16.

sektory dopravy, energetiky, zemědělství, budov a průmyslová odvětví. Snahou bylo stát se do roku 2050 „prvním klimaticky neutrálním kontinentem na světě“¹⁷⁵. Pro dosažení cílů do roku 2030 v oblasti klimatu a energetiky bylo vyčleněno 260 miliard EUR.¹⁷⁶

Dle mého názoru je při přestavbě energetického systému nutné brát v potaz nárůst energetické spotřeby. Do roku 2050 lze předpokládat zdvojnásobení spotřeby energie oproti roku 2022, z 600 TWh na 1200 TWh.¹⁷⁷

Graf č. 12: Odhad vývoje hrubé spotřeby elektřiny v Německu

Zdroj: TZB-Info

Poznámka: Klassischer Nettostrombedarf = klasická čistá spotřeba energie, Power2Heat = tepelný výkon, Elektromobilität = elektromobilita, Netzverluste = ztráty sítě, Grossindustrie = velkopřůmysl, Wärmepumpen = tepelná čerpadla, Power2Gas = výkon plynu, Eigenverbrauch = vlastní spotřeba

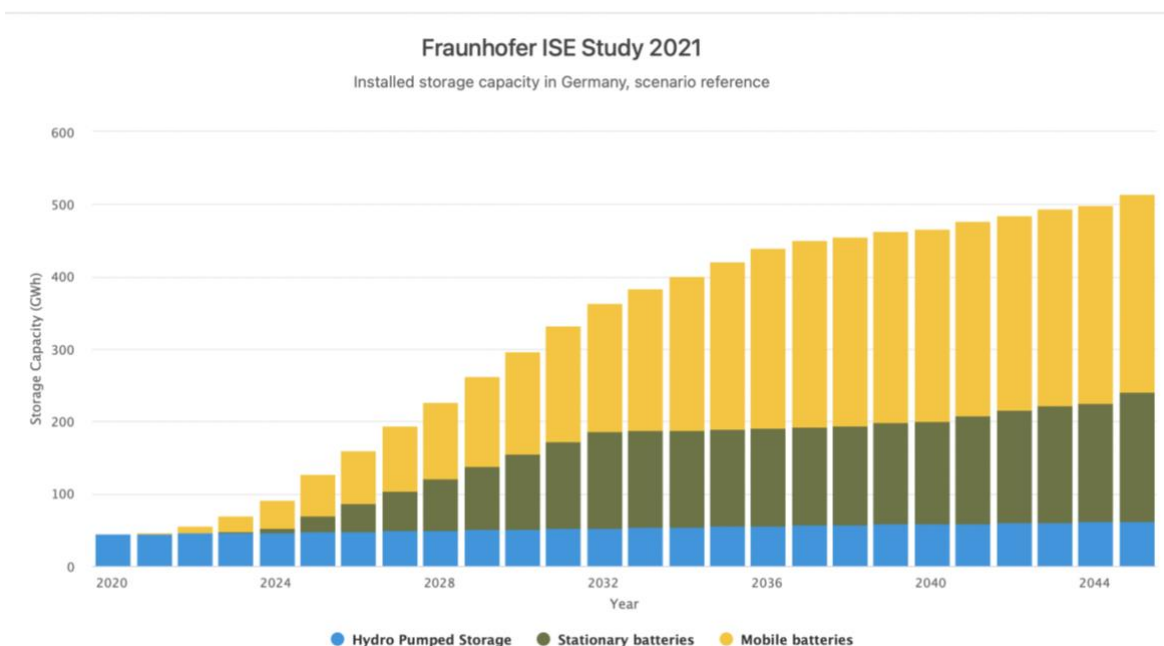
Plán instalované skladovací kapacity v Německu představoval enormní nárůst mobilních i stacionárních baterií souvisejících s elektromobilitou.

¹⁷⁵ Evropská komise. Zelená dohoda pro Evropu. Ze dne 11.12.2019, dostupný dne 30.10.2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_19_6691

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ TZB-info, Josef Hodboď. Zabezpečení dodávek elektřiny v Německu do roku 2030 a jejich vztah k České republice. Ze dne 8.2.2023, dostupný dne 20.2.2023, <https://energetika.tzb-info.cz/elektroenergetika/24922-zabezpeceni-dodavek-elektriny-v-nemecku-do-roku-2030-a-jejich-vztah-k-ceske-republice>

Graf č. 13: Instalovaná skladovací kapacita v Německu

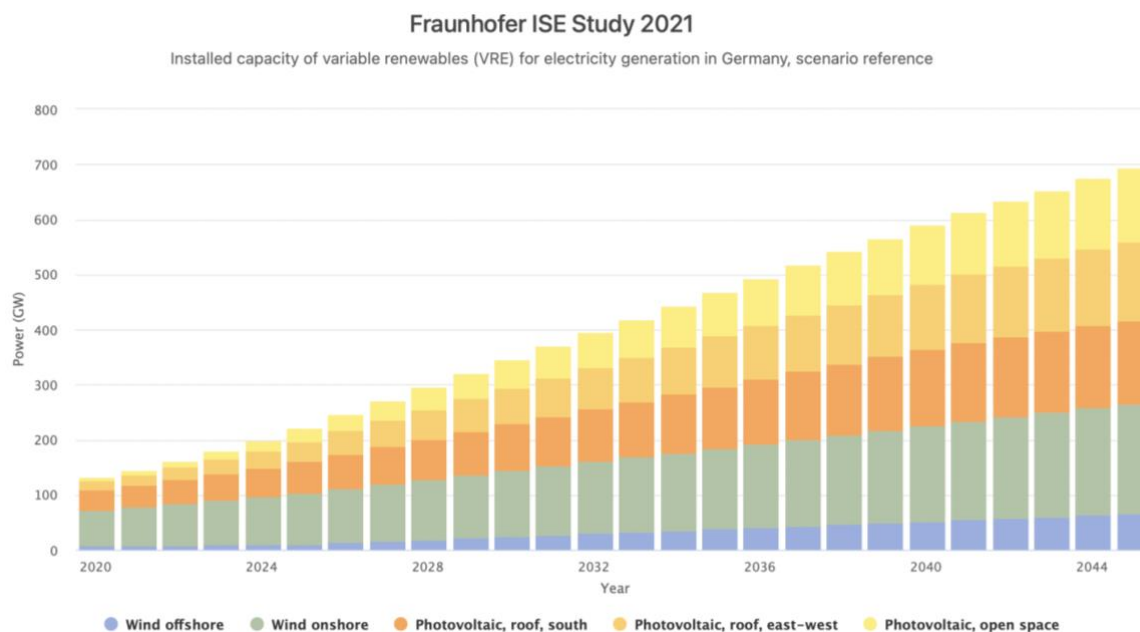

Zdroj: Energy charts, Fraunhofer ISE

Dle Fraunhofer institutu Německo v roce 2021 plánovalo další závislost na zemním plynu a rozvoji alternativních zdrojů energie, a to budováním nových instalovaných kapacit. Z pohledu obnovitelných zdrojů by Německo dle plánu prezentovaného v roce 2021 mělo navýšit instalovanou kapacitu v roce 2045 na 693,91 GW.¹⁷⁸ Nejvíce by měly vzrůst kapacity větrníků na souši a fotovoltaika, která je rozdělena na soláry na střechách a volném prostoru.

¹⁷⁸ Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.3.2023, <https://www.energy-charts.info>. Poznámka: Fraunhofer institut prezentoval 4 scénáře budoucího vývoje, které se od sebe odlišují v číslech a časové ose, nikoliv trendech. Pro účely této bakalářské práce jsem zvolila scénář „Reference“, který slouží jako základní a představuje optimalizovaný scénář snížení emisí CO2 souvisejících s energií o 65 % v roce 2030, 88 % v roce 2040 a 100 % v roce 2045.

Graf č. 14: Plánovaná instalovaná kapacita obnovitelných zdrojů energie v Německu v letech 2020-2045

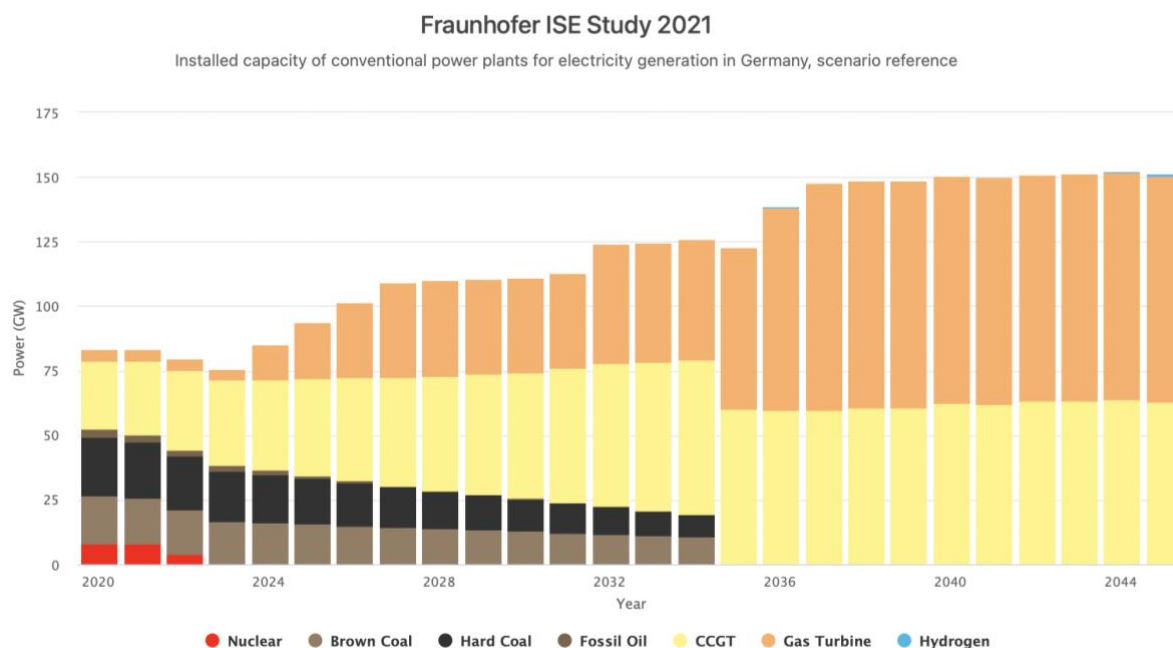

Zdroj: Energy charts, Fraunhofer ISE

Z pohledu konvenčních elektráren by uhelné elektrárny měly skončit v roce 2034 s plánem jejich substituce primárně za plynové a paroplynové elektrárny, přičemž plynové by měly v roce 2045 představovat 87,8 GW instalované kapacity a paroplynové 62,8 GW. Hydroelektrárny by měly být třetím konvenčním zdrojem s instalovanou kapacitou pod 1 GW.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.3.2023, <https://www.energy-charts.info>. Poznámka: Fraunhofer institut prezentoval 4 scénáře budoucího vývoje, které se od sebe odlišují v číslech a časové ose, nikoliv trendech. Pro účely této bakalářské práce jsem zvolila scénář „Reference“, který slouží jako základní a představuje optimalizovaný scénář snížení emisí CO2 souvisejících s energií o 65 % v roce 2030, 88 % v roce 2040 a 100 % v roce 2045.

Graf č. 15: Plánovaná instalovaná kapacita konvenčních elektráren v Německu v letech 2020-2045

Zdroj: Energy charts, Fraunhofer ISE

Poznámka: CCGT = paroplynové elektrárny

Německo považuji za zemi, která je vytrvalá ve svém přesvědčení a své plány realizuje bez ohledu na jejich časovou či finanční náročnost. Dle rezistence a pomalosti vyjadřování politické reprezentace k válce na Ukrajině v letech 2022 a 2023 se domnívám, že v Německu s ohledem na jeho energetické plány setrvat v závislosti na Rusku v budoucnosti při naplňování zelených dohod a klimatických plánů, v Německu v roce 2023 panuje chaos a překvapení.¹⁸⁰

Jaké vyhlídky na energetiku Německo má z pohledu roku 2023? Jednou z variant je pokračovat v budování alternativních zdrojů, které ovšem stačit na energetickou spotřebu Německa nebudou. Nord Stream byl v roce 2022 poškozen pravděpodobně natolik, že jeho obnova bude finančně velmi náročná, což by zřejmě nebyla hlavní překážka, nicméně bude chtít Německo zůstat v závislosti na Rusku v dodávkách plynu po otevřeném vojenském konfliktu na Ukrajině? Bude Německo i nadále posilovat závislost na plynu s jinými dodavateli kromě Ruska? Prozatím se Německo jeví konzervativně a snaží se vůči Rusku

¹⁸⁰ DW – Deutsche Welle. Germany extends lifetime of remaining nuclear plants. Ze dne 17.10.2022, dostupný dne 28.2.2023, <https://www.dw.com/en/germany-extends-lifetime-of-all-3-remaining-nuclear-plants/a-63466196>

zachovat neutrální postoj. Časem se však Německo bude muset vyjádřit konkrétně, a to při celkové soudržnosti se státy EU nebo realizováním další fáze své vlastní reálpolitik, která se od pohledů členských zemích může diametrálně lišit. Předpokládám, že EU bude usilovat o diverzifikaci energetických zdrojů a tentokrát nezůstane jen u slov jako v minulých letech. Válku na Ukrajině proto vnímám jako zlomový bod pro další budoucnost nejen Německa, ale i evropského uspořádání.

Závěr

Bakalářská práce odhalila důvody německé ignorace při budování energetické závislosti na Rusku, čímž Německo ohrozilo energetickou bezpečnost své země. Práce objasnila německou problematiku energetického systému, který prošel zásadními změnami iniciovanými kancléřem Schröderem, který navázal na Ostpolitik a německou energetiku úzce provázal s ruským plynem. Kancléřka Merkelová po roce 2011 akcelerovala odklon od jádra směrem k obnovitelným zdrojům a v energetické politice založené na německo-ruských vztazích pokračovala bez ohledu na anexi Krymu. Změny německého energetického systému nebyly konány za účelem získání nezávislosti německé energetiky na hlavním dodavateli energetických surovin, Rusku, které je diktátorským režimem a není v souladu s demokratickými hodnotami Německa. Naopak, Německo přes veškeré geopolitické hrozby závislost na Rusku postupně zvyšovalo, a to za vlád různých garnitur. V letech 2017 – 2020 Německo importovalo 46 % – 69 % plynu z Ruska, v roce 2022 dobudovalo druhý přímý plynovod.

Ačkoliv signálů odhalujících riskantní partnerství s autoritativním politickým systémem bylo mnoho, tudíž Německo mohlo shledávat nebezpečí závislosti vztahů s Ruskem, Německo na mezinárodní události nereagovalo. Bakalářská práce zodpověděla výzkumnou otázku, která zněla „Proč při konceptualizaci a praktickém uskutečňování své koncepce energetické bezpečnosti Německo nevidělo, respektive nechtělo vidět, Rusko jako diktátorský režim?“. Německo nechtělo vidět Rusko jako diktátorský režim z několika důvodů. Nelze zavírat oči před válkou v Čečensku v letech 1994 – 1996 a 1999 – 2009, válkou v Gruzii v roce 2008 ani válkou na Ukrajině vojensky zahájenou v roce 2014. Nelze nevnímat ani pozastavování ruských dodávek energetických surovin pro země, které s ruskými akty nesouhlasily. Anexe Krymu byla Německem sice verbálně odsouzena, nicméně rok poté byla zahájena konstrukce druhého plynovodu mezi Ruskem a Německem, Nord Stream 2.

Proč tedy Německo při konceptualizaci a praktickém uskutečňování své koncepce energetické bezpečnosti nechtělo vidět Rusko jako diktátorský režim?

Důvodem je hluboké a setrvačné provázání ekonomiky, historie, psychologie i osobních zájmů. Jednou z hlavních příčin prohlubování rusko-německé energetiky je dlouhodobý vztah Německa s Ruskem, který se vytvářel od studené války za Willyho Brandta, jenž otevřel vazby mezi německou ekonomikou a ruským plynem. Schröder tyto vazby upevnil

a Merkelová připoutala. Německo je považováno za geoekonomickou mocnost, jejíž primární cíl je vysoká životní úroveň, k níž potřebuje levné energetické suroviny, jelikož německé HDP je výrobním průmyslem stále vykonávaným na území Německa tvořeno z 23,5 %. HDP na obyvatele dosahuje 2. celosvětové příčky. Suroviny sloužící k hospodářské prosperitě Německa se musí z drtivé většiny importovat.

Mnohdy až přátelské vztahy Německa a Ruska byly prolnuté silným lobbíngem německých a ruských politiků, úředníků a businessmanů. Obchodní až osobní úroveň vztahů budoval Schröder, jenž sice z pozice kancléře odešel v roce 2005, nicméně ve vládě Merkelové udržoval styk s ministry a politiky, které využíval k prosazování vlastních zájmů, včetně benefitů z ruských plynárenských molochů. Zárodky nadstandardních kontaktů vedou do 80. let, kdy Putin působil jako agent KGB v Drážďanech, jeho plynná němčina dopomohla k síti lidí z komunistické základny, jež po pádu železné opony působili ve vysokých funkcích.

Německo, jakožto geoekonomická mocnost, zastává jednu z nejsilnějších pozic v EU, kterou však neplní z pozice mocnosti civilní, jelikož ekonomika Německa převyšuje multilateralismus. Německo realizovalo svou sobeckou energetickou politiku založenou na bilaterálních smlouvách s Ruskem bez ohledu na EU i USA, které Německo před přílišnou závislostí na Rusku varovaly již za Reagana. Polsko, historicky napadené Ruskem a Německem, a po 2. světové válce patřící do východního bloku, připodobnilo plynovod Nord Stream k německo-ruskému paktu Ribbentrop-Molotov.

Historické konsekvence jsou dalším důvodem německé zaslepenosti, respektive ignorace, vůči energetické závislosti na Rusku. Je vysoce pravděpodobné, že Německo trpí komplexem světových válek, zejména pak 2. světovou válkou, při níž vyhaslo 50 milionů lidských životů, z toho 27 v SSSR. Může se zdát, že antimilitarismus Německa přerůstá z pozice zastánce míru do pozice submisivity, jež byla prokázala německou pasivitou k ruskému napadení Ukrajiny v roce 2022, což je výsledkem jednak historických konsekvencí, jednak podřízenosti dané obchodní závislostí svázanou v geopolitice. Nejen dvoustrannými dohodami bez souhlasu EU, ale i rezervovaností vůči agresorovi, se Německo vymyká jednotě mezinárodního společenství, v němž bylo považováno za jednoho z klíčových vůdců.

Historie se v případě Německa snoubí s psychologií a osobními zájmy hlavních politiků, jejichž chování prokázalo prvky vzájemného obdivu, jenž byl podpořen propagandou o silném poutu mezi oběma státy. Německý národ ovlivnil ruské cary a německá ideologie

hlavní ruské představitele. Pojítka lze nalézt u Petra Velikého, Bismarcka i Putina, což s notnou dávkou sugesce rusko-německého přátelství ovlivnilo veřejné mínění v obou zemích, jež spojují myšlenky hegemonů.

V roce 2014 se Čína stala 2. největším odběratelem ruské ropy a oznámila čínsko-ruské kontrakty v budování plynovodu. Je možné, že se Německo obávalo substituce německého trhu za čínský v dodávkách plynu a v případě německého nepřátelského chování vůči Rusku mohlo Čínu za jistých okolností a podmínek preferovat. Tento argument naráží na cenová očekávání za dodávky plynu, jelikož Čína s Ruskem vyjednávala levnější cenu z důvodu kratší logistiky, a rovněž byla důkazem o podružnosti v závislém vztahu Ruska.

Od roku 2000 se Německo začalo odklánět od jádra, které vyrábělo zhruba třetinu celkové elektřiny vyrobené v Německu. Po jaderné katastrofě ve Fukušimě Německo zpřísnilo zavírání jaderných elektráren s plánem ponechání posledního reaktoru do roku 2022. Zdůvodnění veřejnosti byly obavy z repliky fukušimského scénáře na německé půdě, ačkoliv riziko seismického podloží v Japonsku dosahuje čísla 5 oproti Německu na škále 1 – 1,6. Cíle Energiewende a Climate Action Plan 2050 založené na eliminaci fosilních paliv byly prezentovány za účelem ochrany životního prostředí a dopady jaderného odpadu. S ohledem na snížení emisí CO₂ Německo investovalo do obnovitelných zdrojů a snižovalo produkci energie vyrobené z hnědého a černého uhlí. Navzdory bezpečnostní hrozbě Německo nepřistoupilo ke strategii redukce plynu z Ruska. Navzdory válce na Ukrajině byly veškeré jaderné reaktory v Německu vypnuty ke dni 15.4.2023.

Naplnila se slova Merkelové, která se po anexi Krymu vyjádřila tak, že státy žijí v globalizovaném prostředí a Rusku bylo nabídnuto modernizační partnerství, jež nevyužilo, a že stát, který lpí na vlastních zájmech bude poškozen?¹⁸¹ Je Německo poškozeno provozováním své reálpolitik? Předpoklad Německa, že Rusko je dlouhodobě spolehlivý obchodní partner, protože Německu oproti jiným státům nepozastavilo dodávky surovin, je dle mého názoru naivní a dočasné, pokud Německo bude zastávat demokratické principy a soudržnost EU. Ačkoliv otázka Merkelové byla směřována na Rusko, pointa otázky je naprosto relevantní vůči samotnému Německu. Ačkoliv ani EU nebyla jednotná a konzistentní v postojích vůči Rusku, Německo lze považovat za rozpolcenou mocnost.

V roce 2022 a 2023 Rusko v podstatě bojovalo a stále bojuje¹⁸² proti demokratickému

---

¹⁸¹ LOUGH, John (2021, s. 161)

¹⁸² K datu psaní této bakalářské práce.

západnímu světu a Německo, ačkoliv je pasivnější ve vyjadřování proti Rusku než jiné státy EU, by si mělo uvědomit a možná již uvědomilo, že jeho dlouhodobá energetická bezpečnost se proměnila v nebezpečnost. Řešení krátkodobé energetické bezpečnosti pro zajištění akutních potřeb je rozdílné oproti dlouhodobé perspektivě. Německo čelí přestavbě myšlení, vztahů, dodavatelů, infrastruktury, investic. Bude však Německo chtít tuto mentálně-vztahově-investičně-obchodní přestavbu realizovat?

Německo je připravené odhodlaně naplňovat cíle své energetické politiky, což prokázalo při vypínání jaderných elektráren, tudíž předpokládám, že přestavby energetické sestavy je Německo schopné i tentokrát. Budoucí kroky bude nutno komunikovat s veřejností, což s argumentem ekologie populace přijala. Nicméně, s ohledem na historické události Německa, jeho nevyzpytatelnost a ekonomické preference, orientaci na vysokou životní úroveň, souhlas Německa s nevměšováním se do ruské mezinárodní politiky, kontroverze vrcholných politiků a jejich vliv na klíčová rozhodování země a další body popsané v této práci považuji za důležité Německu věnovat bližší pozornost v jeho budoucím rozhodování i v pozici aktéra mezinárodních vztahů.

Summary

Bakalářská práce analyzuje důvody, proč demokratické Německo nevidělo, respektive nechtělo vidět, Rusko jako diktátorský režim, s nímž desítky let buďovalo závislé vztahy v oblasti energetiky ohrožující energetickou bezpečnost Německa. Práce je rozdělena na tři části, které analyzují Německo jako mezinárodního aktéra, německo-ruské vztahy a vývoj energetiky a dynamiku spotřeby. Analýzou bylo zjištěno, že Německo nechtělo Rusko vidět jako nebezpečný autoritativní režim, což lze považovat za naivní z důvodu prokazatelného porušování mezinárodních dohod a míru ze strany Ruska v Čečensku, Gruzii, na Ukrajině a vydíráním odběratelů nesympatizujících s ruskou zahraniční politikou. Naopak, v průběhu let Německo vztahy s Ruskem utužovalo. Výzkumem bylo zjištěno, že důvodů pro úzké německo-ruské vztahy v oblasti energetiky je několik. Jedná se o dlouhodobost, která je pro Německo podstatná, jelikož Německo je založené na setrvačnosti a jisté konzervativnosti, německo-ruské partnerství bylo budováno od 70. let 20. století. Dalším důvodem jsou ekonomické zájmy, a to jak národní, tak osobní hlavních představitelů obou států. Třetí důvod je historicko-psychologický, jelikož Německo cítí vinu za brutality světových válek a zabití milionů Rusů. Čtvrtou kategorií je propaganda mající vliv na oboustranné vnímání veřejnosti s cílem upozornovat na vzájemný obdiv. Prolnutí německo-ruských vztahů je pozorováno na osobním chování vůdčích osobností, což hraničilo se vztahem toxickým až patologickým. Bakalářská práce přispívá k objasnění komplexity německé energetiky a uplatňování sobecké reálpolitik, což s ohledem na zajištění energetické (ne)bezpečnosti vede k německému pokrytectví v politice domácí i mezinárodní.

Použitá literatura

AUDRETSCH, David B. a LEHMANN, Erik E. *The Seven Secrets of Germany: Economic Resilience in an Era of Global Turbulence*. Oxford University Press, 2015. ISBN: 9780190258696. 248 s.

CASIER, Tom a DEBARDELEBEN Joan. *EU–Russia Relations in Crisis: Understanding Diverging Perceptions*. New York: Routledge Taylor and Francis Group, 2017. ISBN: 978-1-138-21506-1. 264 s.

EBERLE, Jakub a HANDL Vladimír. *Rozpolcená mocnost Krize a rozpory německé zahraniční politiky*. Praha: Karolinum, 2020. 978-80-246-4568-1. 152 s.

Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety. *Climate Action Plan 2050. Principles and goals of the German government's climate policy*. Rostock: Druck- und Verlagshaus Zarbock, 2016. 92 s.

GAILING, Ludger a MOSS, Timothy. *Conceptualizing Germany's energy transition. Institutions, materiality, power, space*. Palgrave Pivot, 2016. ISBN 978-1-137-50592-7. 158 s.

International Energy Agency (IEA). *Germany 2020 Energy Policy Review*. IEA, Únor 2020. 229 s.

KEOHANE, Robert O. *Multilateralism: An Agenda for Research*. International Journal, Autumn, 1990, Vol. 45, No. 4, Multilateralism: Old & New (Autumn, 1990). pp. 731-764

LARIONOVA, Marina, KIRTON, John a SAVONA, Paolo. *Making Global Economic Governance Effective: Hard and Soft Law Institutions in a Crowded World*. Farnham: Ashgate Publishing Limited, 2010. ISBN: 9780754676713. 366 s.

LOUGH, John. *Germany's Russia Problem*. Manchester University Press, 2021. ISBN: 978-1526151506. 296 s.

MARSHALL, Tim. *Prisoners of geography Ten maps that tell you everything you need to know about global politics*. London: Elliott & Thompson Limited, 2015. ISBN: 978-1783961412. 305 s.

NIGRIN, Tomáš, LANDA, Martin, SVOBODOVÁ, Tereza a kol. *Německo bez jádra? SRN na cestě k odklonu od jaderné energie*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN: 978-80-246-3186-8. 156 s.

PASHENTSEV, Evgeny. *Strategic Communication In EU-Russia Relations: Tensions, Challenges And Opportunities*. London: Palgrave Macmillan, 2020. Exclusive licence to Springer Nature Switzerland AG 2020. ISBN 978-3-030-27252-4. 382 s.

ROMANOVA Tatiana a DAVID Maxine. *The Routledge Handbook of EU-Russia Relations: Structures, Actors, Issues*. London: Routledge, 2021. ISBN 9781138543676. 507 s.

SOULEIMANOV Emil a kolektiv. *Energetická bezpečnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 9788073803315. 261 s.

ŠÍR, Jan a kolektiv. *Ruská agrese proti Ukrajině*. Praha: Karolinum, 2017. ISBN: 978-80-246-3711-2. 330 s.

TALSETH, Lars-Christian U. *The Politics of Power: EU-Russia Energy Relations in the 21st Century*. London: Palgrave Macmillan, 2017. ISBN 978-3-319-33125-6. 329 s.

TICHÝ, Lukáš. *EU-Russia Energy Relations: A Discursive Approach*. Springer International Publishing, 2019. ISBN: 978-3030041069. 227 s.

TOCCI, Nathalie. HAMILTON, Daniel S. KUMAR, Radha. MAKARYCHEV Andrey S. WOMACK, Brantly a další. *WHO IS A NORMATIVE FOREIGN POLICY ACTOR? The European Union and its Global Partners*. Brussels: Centre for European Policy Studies, 2008. ISBN 13: 978-92-9079-779-1. 336 s.

VAN HERPEN, Marcel H. *Putin's Propaganda Machine: Soft Power and Russian Foreign Policy*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2016. ISBN: 978-1-4422-5360-5. 336 s.

WOLFRUM, Edgar. *Zdařilá demokracie*. Brno: Lukáš a syn (Barrister & Principal), 2011. ISBN: 978-80-87029-43-5. 583 s.

Elektronické zdroje:

Berliner Zeitung. *Gazprom nominiert Schröder für Aufsichtsrat – der lehnt ab*. Kathrin Merz. Ze dne 24.5.2022, dostupný dne 17.1.2023, <https://www.berliner-zeitung.de/news/breaking-news-gazprom-nominiert-gerhard-schroeder-fuer-aufsichtsrat-li.229842> [online]

Berliner Zeitung. *In Russland sind Auslandsadoptionen höchst umstritten: Ehepaar Schröder nimmt zweites russisches Kind an*. Ze dne 18.08.2006, dostupný dne 28.2.2023, <https://www.berliner-zeitung.de/in-russland-sind-auslandsadoptionen-hoechst-umstritten-ehepaar-schroeder-nimmt-zweites-russisches-kind-an-li.6194> [online]

Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie. *Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, Gemeinsames BMWi/BMU-Konzeptpapier*. Dostupný dne 18.1.2023, https://www.bmuv.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Produkte_und_Umwelt/konzept_toprunner_bf.pdf [online]

Companies Market Cap. *Largest DAX companies by market cap*. Dostupný dne 19.1.2023, <https://companiesmarketcap.com/dax/largest-companies-by-market-cap/> [online]

DW – Deutsche Welle. *Germany extends lifetime of remaining nuclear plants*. Ze dne 17.10.2022, dostupný dne 28.2.2023, <https://www.dw.com/en/germany-extends-lifetime-of-all-3-remaining-nuclear-plants/a-63466196> [online]

IEA. *Energy security Ensuring the uninterrupted availability of energy sources at an affordable price*. Dostupné dne 12.8.2022, <https://www.iea.org/areas-of-work/ensuring-energy-security> [online]

Energy charts, Fraunhofer ISE. Dostupný dne 6.3.2023, <https://www.energy-charts.info> [online]

EUROSTAT. *From where do we import energy?*. Dostupný dne 10.8.2022, <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html> [online]

EUROSTAT. *Natural gas supply statistics*. Dostupný dne 15.8.2022, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Natural_gas_supply_statistics#Supply_structure [online]

Evropská komise. *Zelená dohoda pro Evropu*. Ze dne 11.12.2019, dostupný dne 30.10.2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_19_6691 [online]

Finanzmarktwelt. *Kohle, Gas, Öl: Wie wenig abhängig wir von Russland 1990 waren*. Claudio Kummerfeld. Dostupný dne 4.4.2022, dostupný dne 12.4.2023, <https://finanzmarktwelt.de/kohle-gas-oel-wie-wenig-abhaengig-wir-von-russland-1990-waren-230771/> [online]

Götz, Roland. *Germany and Russia – strategic partners?*. In: Geopolitical Affairs, 4/2007. Dostupný dne 12.4.2023, https://www.swp-berlin.org/publications/products/fachpublikationen/Strategic_Partners_ks.pdf [online]

Hospodářské noviny. *Může být osud litevské rafinerie varováním pro Česko?*. Martin Ehl. Ze dne 5.8.2014, dostupný dne 20.2.2023, <https://hn.cz/c1-62600360-muze-byt-osud-litevske-rafinerie-varovanim-pro-cesko> [online]

International Journal of Civil Engineering and Technology (IJCIET). *REVIEW OF WORLD EARTHQUAKES*. J.O. Oluwafemi, O.M. Ofuyatan, O.M. Sadiq, S.O. Oyebisi, J.S. Abolarin. Volume 9, Issue 9, September 2018, pp. 440–464. Dostupný dne 10.10.2022,

https://www.researchgate.net/publication/327982006_Review_of_world_earthquakes/download [online]

NATO Association of Canada. *Political Accounting: Rethinking NATO's '2 Percent' Rule*. Ze dne 28.5.2021, dostupný dne 20.8.2022, <https://natoassociation.ca/political-accounting-rethinking-natos-2-percent-rule/> [online]

New York Times. *The Former Chancellor Who Became Putin's Man in Germany*. Katrin Bennhold. Ze dne 13.4.2022, dostupný dne 17.1.2023, <https://www.nytimes.com/2022/04/23/world/europe/schroder-germany-russia-gas-ukraine-war-energy.html> [online]

Our World in Data. *Energy mix*. Hannah Ritchie, Max Roser. Dostupný dne 6.10.2022, <https://ourworldindata.org/energy-mix> [online]

Our World in Data. *Fossil fuels*. Hannah Ritchie, Pablo Rosado, Max Roser. Graf „Years of fossil fuel reserves left, 2021“. Dostupný dne 28.2.2023, <https://ourworldindata.org/fossil-fuels> [online]

President of Russia. Address by the President of the Russian Federation. The Kremlin, Moscow. 24.2.2022 6:00 hod, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843> [online]

Ranking Democracy Matrix. Dostupný dne 22.10.2022, <https://www.democracymatrix.com/ranking> [online]

S&P Global. *Commodity Insights. Global energy demand to grow 47% by 2050 with oil still top source: US EIA*. Meghan Gordon, Maya Weber. Dostupný dne 6.10.2022, <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/oil/100621-global-energy-demand-to-grow-47-by-2050-with-oil-still-top-source-us-eia> [online]

TZB-info, Josef Hodboř. *Zabezpečení dodávek elektřiny v Německu do roku 2030 a jejich vztah k České republice*. Ze dne 8.2.2023, dostupný dne 20.2.2023, <https://energetika.tzb-info.cz/elektroenergetika/24922-zabezpeceni-dodavek-elektriny-v-nemecku-do-roku-2030->

a-jejich-vztah-k-ceske-republice [online]

Statista. *Germany: Share of economic sectors in gross domestic product (GDP) in 2021*. Dostupný dne 17.1.2023, <https://www.statista.com/statistics/295519/germany-share-of-economic-sectors-in-gross-domestic-product/> [online]

World Nuclear Association. *Nuclear Power in Germany*. Z ledna 2022, dostupný dne 13.8.2022, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/germany.aspx> [online]

World Bank. *Military expenditure (% of GDP) – Germany*. Dostupný dne 28.8.2022, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=DE> [online]

Ukrajinská státní statistika. *About number and composition population of UKRAINE by data All-Ukrainian population census'2001 data*. Dostupný dne 30.1.2023, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/> [online]

Seznam příloh

Příloha č. 1: Němečtí hlavní představitelé Západního a sjednoceného Německa (tabulka)

Příloha č. 1: Němečtí hlavní představitelé Západního a sjednoceného Německa

Němečtí hlavní političtí představitelé Západního Německa a sjednoceného Německa				
Prezident, funkční období, politická příslušnost		Roman Herzog (07/1994 - 06/1999), CDU	Horst Köhler (07/2004 - 05/2010), CDU, CSU	Frank-Walter Steinmeier (03/2017 - doposud), SPD
	Karl Carstens (07/1979 - 06/1984), CDU	Johannes Rau (07/1999 - 06/2004), SPD	Christian Wulff (06/2010 - 02/2012), CDU	
	Richard von Weizsäcker (07/1984 - 06/1994), CDU	Horst Köhler (07/2004 - 05/2010), CDU, CSU	Joachim Gauck (03/2012 - 03/2017), koncenzus CDU, CSU, SPD, FDP a Zelení	
			Frank-Walter Steinmeier (03/2017 - doposud), SPD	
Kancléř, funkční období, politická příslušnost	Helmut Kohl (10/1982 - 10/1998), CDU	Gerhard Schröder (10/1998 - 11/2005), SPD	Angela Merkelová (05/2005 - 12/2021), CDU	Olaf Scholz (12/2021 - doposud), SPD

Zdroj: Vlastní rešerše